

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ДЕНИСЕНКО НАТАЛІЯ ГРИГОРІВНА

УДК 378.011.3-051:796(477.82)(043.5)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ–2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
СУЩЕНКО Людмила Петрівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри фізичної реабілітації.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЗАХАРІНА Євгенія Анатоліївна,
Класичний приватний університет,
завідувач кафедри теоретичних основ фізичного
та адаптивного виховання;

доктор педагогічних наук, професор
ПРИСТУПА Євген Никодимович,
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
ректор;

доктор педагогічних наук, доцент
СОЛТИК Олександр Олександрович,
Хмельницький національний університет,
професор кафедри теорії і методики фізичного
виховання і спорту.

Захист відбудеться «12» травня 2021 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.19 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9) та на сайті університету: <http://www.npu.edu.ua>.

Автореферат розіслано «12» квітня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. Ю. Ляшенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Україна та її освітня система зазнають впливу інтеграційних та глобалізаційних процесів, які є головними ознаками сучасного світу. Нове в глобальній мережі освітніх послуг – це створення сприятливих умов для розвитку здорової особистості з новим типом мислення, спроможної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення. Тому сучасний ринок оздоровчо-освітніх послуг потребує вчителя фізичної культури, зорієнтованого на успіх, здатного адаптуватися до складних умов професійної діяльності, спроможного до виховання спортивно-активних людей нової епохи.

Зазначена проблема набуває особливої популярності передусім у контексті формування професійно-мобільних майбутніх учителів фізичної культури, затребуваних сьогодні в Новій українській школі, здатних самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі й проблеми та відповідати за результати своєї діяльності.

Важливе значення для ефективного формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури мають такі нормативні документи, як Конституція України (1996), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про фізичну культуру і спорт» (1993), «Про Стратегію інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (2010), «Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004), Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 роки та Концепція Нової української школи (2016), Укази Президента України «Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (2008), «Про затвердження державного соціального стандарту у сфері фізичної культури і спорту» (2013), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016), Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (2020).

Теоретичні проблеми формування професійної мобільності задекларовано нормативною базою фахової підготовки майбутніх фахівців, зокрема у Наказі Міністерства освіти і науки України «Щодо затвердження Примірного положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України» (2013); Положенні про порядок реалізації права на академічну мобільність (2015); Наказі Міністерства освіти України «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018).

Для формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури основоположними стали праці, у яких розкриваються питання щодо модернізації змісту вищої освіти та стратегічних шляхів її оновлення (В. П. Андрущенко, В. І. Бондар, Н. М. Дем'яненко, В. Г. Кремень, І. Я. Коцан, Н. М. Рідей, С. О. Сисоєва та ін.); підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (О. В. Биковська, В. І. Бобрицька, О. В. Васюк, О. С. Кондур, М. С. Корець, О. В. Матвієнко, В. А. Петрук,

Н. М. Титова, О. Л. Шевнюк та ін.); підготовки майбутніх фахівців, здатних до ефективної професійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту (Н. О. Белікова, М. М. Василенко, М. В. Данилевич, Л. В. Денисова, Р. П. Карпюк, Р. В. Клопов, А. П. Конох, С. В. Криштанович, Ю. О. Лянной, Є. Н. Приступа, Л. П. Сущенко та ін.); професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі (О. Ю. Ажиппо, О. О. Безкопильний, П. Б. Джуринський, Є. А. Захаріна, Л. І. Іванова, О. О. Солтик, Н. І. Степанченко, О. В. Тимошенко, Б. М. Шиян та ін.); теорії та методики фізичної культури (В. Г. Ареф'єв, В. П. Іващенко та О. П. Безкопильний, Т. Ю. Круцевич, А. В. Цьось та ін.); формування професійної мобільності вчителя Нової української школи (Н. Ю. Брижак, Н. В. Дячок, Р. М. Пріма, Л. Л. Сущенцева, В. А. Триндюк та ін.).

Зарубіжні вчені (J. Delors, M. Heinrich, R. Pring, D. Walker та ін.) розкривають різноманітні аспекти мобільної орієнтації в освітньому просторі та ідеї мобілізації власних ресурсів учителя з метою його швидкої адаптації до нових умов професійної діяльності.

Студіювання наукових праць і вивчення сучасного стану проблеми засвідчили відсутність цілісного наукового дослідження щодо теоретичних і методичних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Ці обставини дали можливість виявити низку суперечностей, які виникають на:

- *державному рівні*: між зростаючими потребами суспільства у вчителях фізичної культури, здатних до спрямування освітнього процесу в русло дитиноцентризму та недостатнім його урахуванням у створенні освітнього середовища закладу вищої освіти на основі єдності принципів зв'язку теорії з практикою, вибору власної освітньої траєкторії, креативності, соціальної активності, освітньої рефлексії, професійної мобільності, міждисциплінарної інтеграції;

- *науково-педагогічному рівні*: між необхідністю наукового розроблення теоретичних і методичних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури і стереотипними практиками їхньої професійної підготовки в освітньому середовищі закладу вищої освіти;

- *професійно-практичному рівні*: між неухильно зростаючою значущістю системних знань і мобільного мислення вчителя фізичної культури, необхідних для розв'язання складних і багатоцільових завдань фізичного виховання у Новій українській школі, та відсутністю системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, їхнього формування в закладах вищої освіти;

- *конкретно-пошуковому рівні*: між підвищенням ролі вчителя фізичної культури, здатного виховувати спортивно-активних людей нової епохи, та відсутністю дієвих механізмів реалізації концептуально-стратегічних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки;

- *інформаційно-методичному рівні*: між високим розвивальним потенціалом нових трендів у галузі фізичного виховання та спорту, які потребують прояву професійної мобільності вчителя фізичної культури і відсутністю навчально-

методичного забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі.

Соціальна значущість зазначеної проблеми, недостатня теоретична та практична її розробленість, необхідність усунення визначених суперечностей сприяли вибору теми дисертаційної роботи: **«Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері освіти на теми «Акмеологічні засади професійної підготовки освітянських кадрів» (державний реєстраційний номер 0115U000554) та «Модернізація системи підвищення кваліфікації вчителів на засадах Нової української школи» (державний реєстраційний номер 0119U002585).

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 29 жовтня 2016 року) та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 29 листопада 2016 року).

Мета дослідження полягає в розробленні системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури та експериментальній перевірці її ефективності.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічній теорії та практиці вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти.

2. З'ясувати сутність та структуру професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується в закладах вищої освіти.

3. Розробити параметральну метрику оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за визначеними критеріями, показниками та рівнями досягненої релевантності освітнього процесу.

4. Розробити авторську концепцію системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

5. Розробити модель системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

6. Виявити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

7. Експериментально перевірити ефективність розробленої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

8. Створити та впровадити навчально-методичне забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – система формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Концепція дослідження ґрунтується на основних наукових інноваційних положеннях, закономірностях і принципах організації та забезпечення освітнього процесу з фундаментально-філософським, загально- та конкретно-науковим методологічним надбанням закладу вищої освіти на інституційному, структурно-організаційному та структурно-функціональному рівнях реалізації концептуально-стратегічних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки.

В основу розроблення концептуальних засад дослідження покладено взаємопов'язані методологічний, теоретичний, технологічний і методичний концепти.

Методологічний концепт передбачає взаємодію та взаємозв'язок компетентнісного, ресурсного, професіографічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного методологічних підходів до формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Застосування *компетентнісного підходу* дозволяє розглянути основні положення формування професійної мобільності через спеціально-організований освітній процес, що визначається рівнем сформованості компетентностей та їх видами у здобувача вищої освіти спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого бакалаврського рівня вищої освіти, зокрема: універсальних, що не залежать від предметної сфери, але сприяють формуванню фахової мобільності; спеціальних (фахові, предметні), що забезпечують ефективність вирішення професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань, які виникають у процесі фізичного виховання Нової української школи.

Практичними передумовами реалізації *ресурсного підходу* став розвиток потенційних можливостей майбутніх учителів фізичної культури та прогнозування результатів їхнього навчання з позиції життєвої стійкості особистості («hardiness»); забезпечення психологічної комфортності навчання; побудова освітнього процесу через створення нових специфічних видів особистісних ресурсів, властивих учителю фізичної культури нового покоління.

Застосування *професіографічного підходу* дозволяє розглянути результат формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури через призму конкурентоспроможного та успішного випускника закладу вищої освіти з розвинутими гнучкими навичками (softskills) та креативним мисленням.

Упровадження *діяльнісного підходу* забезпечує врахування особливостей творчої педагогічної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Запровадження *особистісно-орієнтованого підходу* дозволяє спрямувати освітній процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі на вдосконалення механізмів формування індивідуальних освітніх траєкторій і забезпечити умови для їхньої самореалізації та реального перетворення на суб'єктів власної діяльності.

У межах *акмеологічного підходу* аналізується самоактуалізація творчого потенціалу, самовдосконалення, самостійної професійної діяльності.

Теоретичний концепт дослідження визначає методологічні засади стратегії розвитку та функціонування вітчизняних і зарубіжних освітніх систем, заснованих

на політиці забезпечення професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури; визначення базових категорій, понять і дефініцій, характеристика яких сприяє розумінню сутності процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; обґрунтування структури та семантичної орієнтації професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури; визначення принципів (зв'язку теорії з практикою, вибору власної освітньої траєкторії, креативності, соціальної активності, освітньої рефлексії, професійної мобільності, міждисциплінарної інтеграції); розроблення авторської концепції та моделі системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Технологічний концепт передбачає створення інформаційного простору для самостійної когнітивної діяльності з використанням сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій, спрямованих на формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, зокрема: хмарний онлайн-сервіс PREZI (для створення інтерактивних презентацій у режимі онлайн); Microsoft Visio (для створення структурно-логічних і блок-схем під час моделювання складних освітніх процесів), Power Point (для створення презентаційно-дидактичних матеріалів), Edraw.Max.exe (для науково-дослідницьких проєктів), Google Apps (для практичного використання хмарних технологій), VideoScribe (для створення інтерактивних презентацій), системи електронного навчання (Google Classroom, Zoom та ін.).

Методичний концепт передбачає створення дидактичного забезпечення системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; впровадження системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітній процес закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку здобувачів освітніх послуг; проведення експериментальної перевірки ефективності розробленої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Загальна гіпотеза базується на положенні, що формування професійної мобільності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти буде якісним та успішним, якщо в освітній процес їхньої професійної підготовки запровадити розроблену систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Загальна гіпотеза конкретизується у *часткових гіпотезах*, відповідно до яких формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури буде ефективним, якщо:

- впровадити організаційно-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури;
- оновити зміст освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури;
- активно поширювати дистанційні форми навчання через застосування систем Google Classroom, Zoom, Smart-технології та ін.;
- зорієнтувати освітній процес на дуальний підхід (поєднання теорії та практики) для розвитку гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури;

– створити належне навчально-методичне забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Методи дослідження. Для виконання поставленої мети та розв'язання завдань дослідження використовувалися такі методи:

– *теоретичні*: аналіз наукової, філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури, літератури з фізичного виховання, контент-аналіз нормативних документів у сфері вищої освіти та фізичної культури і спорту, ретроспективний аналіз власного досвіду науково-педагогічної діяльності – для з'ясування стану розробленості проблеми щодо формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічній теорії та практиці вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти; узагальнення і систематизація – для з'ясування сутності та змісту структурних компонентів професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти; конкретизація – для розроблення параметральної метрики оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за визначеними критеріями, показниками та рівнями досягненої релевантності освітнього процесу; систематизація – для розроблення авторської концепції системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; моделювання та проектування – з метою розроблення системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; узагальнення – з метою виявлення та теоретичного обґрунтування організаційно-педагогічних умов, які забезпечують ефективність формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури;

– *емпіричні*: спостереження за процесом формування професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури в закладах вищої освіти; анкетування; тестування, опитування, педагогічний експеримент – з метою здійснення експериментальної перевірки ефективності розробленої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури;

– *статистичні*: метод статистичного аналізу та математичної обробки даних – для статистичної перевірки представленої гіпотези з використанням t-критерію Стьюдента; метод факторного аналізу – для встановлення числових кореляцій результатів перевірки ефективності розробленої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури із подальшою їх інтерпретацією та змістовим узагальненням.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

– вперше науково обґрунтовано теоретичні та методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури;

– розроблено та експериментально перевірено систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, подану у вигляді багатовекторної моделі системи, яка складається з цільового, теоретичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного блоків;

– розроблено авторську концепцію формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури;

– виявлено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови

формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо-професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності; створення STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти, наближеного до реального освітнього процесу в Новій українській школі; розвиток гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури у процесі проведення педагогічної практики; реалізація творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури через участь у науково-дослідній роботі;

– подано авторське тлумачення понять «формування професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури» та «професійна мобільність майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти»;

– уточнено сутність понять «особистісна мобільність майбутніх учителів фізичної культури», «академічна мобільність майбутніх учителів фізичної культури» та «крос-мобільність майбутніх учителів фізичної культури»; структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, процесуальний, комунікативний, креативний) професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти;

– удосконалено зміст, форми, методи та засоби формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; параметральну метрику оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за визначеними критеріями (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, креативний), показниками та рівнями (високий, середній, низький) досягненої релевантності освітнього процесу; змістове наповнення таких освітніх компонентів освітньо-професійної програми 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, як: «Теорія і методика фізичного виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Професійна мобільність вчителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля» (Фізкультурна освітня галузь);

– подальшого розвитку набули наукові положення щодо особливостей формування мобільного фахівця з фізичної культури у вітчизняних і провідних університетах європейських країн (Фінляндії, Австрії, Польщі, Чехії, Латвії та Литви, Королівства Бельгії, Федеративної Республіки Німеччина), що дало змогу зафіксувати наявність спільних і відмінних ознак; щодо компетентнісного, ресурсного, професіографічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного підходів до формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення отриманих результатів полягає у створенні та впровадженні навчально-методичного забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітній процес закладів вищої освіти, яке включає *монографії*: «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: теорія та методика» і «Учитель фізичної культури нового покоління: орієнтація на особистість»; *колективні монографії*: «Andragogic

approach as a basis for the formation of professional mobility of future teachers of physical culture», «Європейський досвід дуальності у перспективах розвитку національної вищої освіти. Інновації у вищій школі в контексті інтернаціоналізації освіти» (у співавторстві з Н. Ф. Найт), «Теорія дитячої гри Ф. Фребеля і К. Ушинського та можливості її використання у професійній підготовці мобільно зорієнтованого вчителя фізичної культури» (у співавторстві з С. С. Марчуком); *навчально-методичні посібники*: «Особистісно орієнтоване фізичне виховання в Новій українській школі», «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: Серія 1. Історико-педагогічний аспект», «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: Серія 2. Методологічний аспект»; «Державна атестація з теорії і методики фізичного виховання. Типові питання і відповіді до екзаменаційних білетів для студентів педагогічних коледжів»; «Англійська мова за професійним спрямуванням: багатомовна комунікація у галузі фізичного виховання і спорту» (у співавторстві з А. В. Бляшевською та Н. Ф. Найт), «Я в рукотворному світі: Фребель педагогіка в дії» (у співавторстві з Д. О. Стасюк); *методичні рекомендації*: «Реалізація на практиці змістової лінії «Ігрова та змагальна діяльність у Новій українській школі» (у співавторстві з Н. Табак і В. Ковальчуком); *тестові завдання* (на друкованих та електронних носіях) з «Теорії і методики фізичного виховання» (для дистанційної форми навчання); *робочі зошити з дисциплін*: «Теорія і методика фізичного виховання» (для студентів заочної форми навчання); *програми освітніх компонентів освітньо-професійної програми спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)»* першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: «Професійна мобільність вчителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля», «Теорія і практика інноваційної фізичної культури»; розроблено комп'ютерно-діагностичний комплекс «Мобі-смайт» для визнання рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка (довідка від 10 вересня 2019 року № 05-06/113), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка від 27 січня 2021 року № 94), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка від 7 листопада 2019 року, № 03-28/01/2924), Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана Дем'янчука» (довідка від 9 грудня 2019 року № 031/301), Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права» (довідка від 6 жовтня 2019 року № 04-21/02/2833), Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» (довідка від 7 травня 2019 року № 99/01-07), Комунального закладу вищої освіти «Бахмутський педагогічний коледж» (довідка від 28 травня 2019 року № 91), Луцького коледжу рекреаційних технологій і права (довідка від 22 жовтня 2019 року № 83), Комунального закладу Львівської обласної ради «Самбірський педагогічний коледж імені Івана Филипчука» (довідка від 5 червня 2019 року № 04-12/161), Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (довідка від

2 жовтня 2020 року № 362/1), Харківське державне вище училище фізичної культури (довідка від 07 травня 2020 року № 09-20/147)

Особистий внесок здобувача. Усі наведені в дисертації результати отримані автором самостійно. У спільних публікаціях автором проаналізовано роль дуального підходу у контексті запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні [4], [33], [45]; розкрито функції тьютора як педагога в системі професійної освіти [25], [36], [49]; проаналізовано компетентності з мобільним змістом у матрицях національних освітніх програм підготовки учителів фізичної культури [27]; запропоновано впровадження педагогіки Ф.Фребеля та можливості її використання у професійній підготовці мобільно зорієнтованого вчителя фізичної культури [5], [10], [26], [68]; розкрито особливості творчо-діяльнісного підходу та досліджено взаємозв'язок особистісного і діяльнісного підходів у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури [24], [56]; проаналізовано історію періодизації генези мобільності в освіті, обґрунтовано загальні тенденції та визначено особливості її розвитку в різні історичні епохи [51], [43]; запропоновано концепцію формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури [58]; експериментально перевірено стан готовності майбутніх вчителів фізичної культури до фахової діяльності [65]; розроблено сценарії спортивно-пізнавальних програм для студентів-третьокурсників у ході педагогічної практики та щоденник з пробної практики для студентів денної заочної форм навчання [66], [67], [73]; розглянуто особливості застосування на практиці компетентнісного підходу у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури [28], [29], [31]; розроблено модель формування готовності до фахової діяльності учителя фізичної культури нового покоління для потреб Нової української школи [41], [9], [23].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено та обговорено на науково-практичних конференціях, зокрема *міжнародних*: «Молодь як стратегічний потенціал розбудови національної економіки» (Луцьк, 2016); «Проблеми качества физкультурно-оздоровительной и здоровьезберегающей деятельности образовательных учреждений» (Екатеринбург, 2016); «Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine» (Sandomierz, 2017); «Лабіринти реальності» (Монреаль, 2017); Актуальні проблеми реформування системи фізичного виховання та освіти в Україні (Львів, 2017); «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017); «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика» (Луцьк, 2016, 2017); «Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку» (Харків, 2017); «Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage» (Baltija Publishing, 2018); «Innowacyjny aspekt edukacji» zorganizowanych przez Froebel (Lublina, 2019); «Kreowanie nowej rzeczywistości edukacyjnej» (Lublin, 2019); «Fundamental and applied research in the modern world» (2020, Boston, USA); «Dynamics of the development of world science» (Vancouver, Canada, 2020); «Perspectives of world science and education» (Osaka, Japan, 2020); «Modern science: problems and innovations» (Stockholm, Sweden, 2020); «Scientific achievements of

modern society» (Liverpool, 2020); *всеукраїнських*: «Молода спортивна наука України» (Львів, 2015); «Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму в сучасних умовах життя» (Луцьк, 2016); «Актуальні проблеми системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури» (Луцьк, 2016); «Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі» (Луцьк, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021); «Актуальні проблеми формування професійно-мобільної та успішної особистості в сучасному освітньому просторі» (Вінниця, 2017); «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти» (Бердянськ, 2017); «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (Луцьк, 2018); «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки, психології та фізичного виховання» (Запоріжжя, 2018); «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні, соціально-психологічні та оздоровчі аспекти» (Луцьк, 2019); «Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі» (Луцьк, 2019); *обласних*: «Використання ІКТ у фізичному вихованні» (Луцьк, 2017); «Актуальні ідеї К. Д. Ушинського в контексті навчання і виховання української молоді» (Луцьк, 2017, 2018, 2019, 2020); «Ідеї Ф. Фребеля і Нова українська школа» (Луцьк, 2018).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти захищено в 2011 році в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дисертаційного дослідження опубліковано у 77 наукових і навчально-методичних працях, серед яких 2 монографії, 3 колективні монографії, 6 навчально-методичних посібники, 17 статей у наукових фахових виданнях України, 8 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що віднесені до міжнародних наукометричних баз даних, зокрема 1 стаття у виданні, віднесеному до міжнародної наукометричної бази Scopus, 28 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 13 праць, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура й обсяг дисертації. Наукова робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (509 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 595 сторінок, серед яких 404 сторінки основного тексту. Дисертація містить 21 таблицю та 96 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і концепцію дослідження; розкрито методи дослідження, його наукову новизну, практичне значення; подано відомості про особистий внесок здобувача, апробацію та впровадження результатів дослідження, кандидатську дисертацію та публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичний та методичний аналіз історико-педагогічних аспектів обґрунтування проблеми формування професійної**

мобільності майбутніх учителів фізичної культури» розглянуто професійну мобільність майбутніх учителів фізичної культури як науково-теоретичну проблему і предмет наукових студій; репрезентовано концепт «професійна мобільність» в історичному дискурсі; здійснено ретроспективний аналіз і систематизовано термінологічні поєднання поняття «формування професійної мобільності» в педагогічному аспекті; обґрунтовано понятійне поле категорій фізичного виховання у контексті досліджуваної проблеми.

Ґрунтовне опрацювання культурно-історичного досвіду формування професійної мобільності особистості у різних історичних формаціях дало можливість визначити основи її доктрини, теоретичні положення і певні етапи за такою періодизацією: софістський період (античність, середньовіччя); пансофійський період (XVII ст.); реформаторський період К. Д. Ушинського (друга половина XIX ст. – початок XX ст.); експліцитний період (друга половина XVIII ст. – XIX ст.); компетентнісний (командний) період (60-ті роки XX ст.); наставницький період (70-ті роки XX ст.); кластерний період (80-ті роки XX ст.) конструктивно-мобільний період в освіті дорослих (кін. XX ст. – початок XXI ст.).

Аналіз формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури як науково-теоретична проблема і предмет наукових студій підтвердив важливість пошуку сучасного змісту вищої педагогічної освіти. Йдеться про формування вчителя фізичної культури нової генерації, здатного до реалізації інноваційної освітньо-оздоровчої політики у контексті Концепції Нової української школи.

Вказано, що сучасний період розвитку суспільства характеризується наявністю глобальних геосферних трансформацій та екологічних викликів суспільної свідомості, появою інноваційно-когнітивного типу вчителів нової формації і культури – цифрової, становленням нового типу суспільства – інформаційно-мобільного, знаннєвого, що є важливим для стратегічного спрямування підвищення ефективності вищої освіти.

У розділі наголошується на необхідності переходу від кваліфікації до компетентностей, які дозволять майбутнім учителям фізичної культури знаходити рішення в різних професійних і життєвих ситуаціях, що уможлиблює діяльність освіченої особистості незалежно від локального чи глобального контексту ринку оздоровчо-освітніх послуг. Акцентовано увагу на тому, що основним рушієм у цих умовах стає мобільна особистість.

Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури розглядається як освітній процес, спрямований на оволодіння здобувачами вищої освіти ключовими компетентностями (інструментальними, загальними, фаховими), що ґрунтуються на професійній продуктивності, уміннях аналізувати нові ситуації й застосовувати професійно орієнтовані знання для їхнього вирішення, використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технології та моделювати оздоровче середовище залежно від індивідуальних особливостей учнів, їхніх потреб та інтересів.

Професійна мобільність майбутніх учителів фізичної культури, яка формується в закладах вищої освіти, розглядається як інтегрована якість здобувачів вищої освіти, що складається із сукупності їхньої особистісної мобільності,

академічної та крос-мобільностей і характеризується здатністю адаптуватися до трансформаційних процесів, що відбуваються у Новій українській школі, можливістю навчатися у закладах вищої освіти не за постійним місцем навчання та умінням виходити за межі основного змісту майбутньої педагогічної діяльності.

Особистісна мобільність майбутніх учителів фізичної культури розглядається як індивідуальна якість конкурентоспроможних здобувачів вищої освіти, здатних до постійного вдосконалення педагогічної майстерності, застосування сучасних засобів фізичного виховання в освітньому середовищі школи, спрямованих на підвищення рухової активності учнів і зміцнення їхнього здоров'я.

Академічна мобільність майбутніх учителів фізичної культури розглядається як новоутворення здобувачів вищої освіти, яке характеризує наявність у них індивідуальної освітньої траєкторії через навчання на території України чи поза її межами, появу нового досвіду застосування педагогічних технологій у сфері фізичного виховання та спроможність брати участь у національних і міжнародних освітньо-оздоровчих проектах.

Крос-мобільність майбутніх учителів фізичної культури розглядається як індивідуальна якість здобувачів вищої освіти, що визначає наявність у них гнучких навичок (Soft Skills) вибудувати власну професійну кар'єру у фізичному вихованні, успішно здійснювати диверсифікацію через розширення змісту фахової активності працювати на межі професії.

Вказано, що охарактеризовані *методологічні підходи* (компетентнісний, ресурсний, професіографічний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, акмеологічний) надають можливість стверджувати, що їхнє використання у тісному взаємозв'язку забезпечить ефективне формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

У другому розділі **«Порівняльно-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури»** розкрито досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вітчизняних закладах вищої освіти і у таких країнах, як Фінляндія, Австрія, Польща, Чехія, Латвія та Литва, Королівство Бельгія, Федеративна Республіка Німеччина. У розділі проаналізовано освітньо-професійні програми 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, за якими здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у Приватному вищому навчальному закладі Академії рекреаційних технологій і права, Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», Тернопільському державному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Національному університеті фізичного виховання і спорту України та зафіксовано компетентності з мобільним змістом, які представлені у матрицях.

Зауважено, що входження України у світовий освітній простір зумовлює приведення вітчизняних освітніх стандартів у відповідність до норм світового співтовариства та врахування основних положень таких сучасних міжнародних документів, як Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО, 2011 р.), Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (QF EHEA, РК ЄПВО, 2005 р.), Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF LLL, ЄРК НВЖ, 2008 р.) та ін. Серед поширених компетентностей мобільного змісту виділено такі: «ability to adapt to and act in new situation» (з англ. – «здатність до адаптації та дій у новій ситуації»); «capacity to generate new ideas, creativity» (з англ. – «здатність генерувати нові ідеї, креативність»); «ability to demonstrate personal mobility and ability to work in a team» (з англ. – «здатність до прояву особистісної мобільності і уміння працювати в команді»); «ability to work in an international context» (з англ. – «здатність працювати в міжнародному контексті»); «ability for strategic management in Physical Culture and Sports» (з англ. – «здатність до стратегічного менеджменту у фізичній культурі та спорті»); «ability to organize marketing activities in the field of Physical Culture and Sports» (з англ. – «здатність організовувати маркетингову діяльність у сфері фізичної культури і спорту»). Вказано, що такі компетентності виразно переважають у формулюванні загальних (47,68 %) і фахових (25,95 %) компетентностей.

Аналіз освітньо-професійних програм, за якими здійснюється професійна підготовка молодших бакалаврів за п'ятим рівнем Національної рамки кваліфікацій у коледжах як класичних (Комунальний заклад вищої освіти «Бахмутський педагогічний фаховий коледж», Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Комунальний заклад вищої освіти Львівської обласної ради «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчика»), так і спеціалізованих («Харківський фаховий коледж спорту»), Приватний заклад вищої освіти «Луцький коледж рекреаційних технологій і права», показав схожість із розглянутими вище. Вказано, що майже не відрізняється перелік освітніх компонентів і логічна послідовність їхнього вивчення, а також кількість кредитів (ЄКТС), необхідних для виконання задекларованих освітньо-професійних програм. Виявлено, що у коледжах переважають компетентності практичної структури, зокрема стратегічна (здатність до адаптації та дії в новій ситуації – 45,55 %), оздоровча (визначеність і наполегливість щодо реалізації поставлених оздоровчих завдань – 56,8 %), професійно-педагогічна (здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у сфері фізичного виховання та спорту – 65,8 %) та автономно-когнітивна (глибокі знання з фахових методик фізичного виховання і формування навичок особистісної рухової активності – 68,8 %).

Проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у таких країнах, як Фінляндія, Австрія, Польща, Чехія, Латвія та Литва, Королівство Бельгія, Федеративна Республіка Німеччина.

У Фінляндії процес освіти дворівневий. На першому рівні впродовж 3–4 років (загальний термін навчання – 5–7 років) реалізується кандидатська програма і випускники отримують кваліфікаційний рівень «бакалавр» наук. Після закінчення

курсів другого рівня випускникам присвоюється кваліфікаційний рівень «магістр» наук у галузі фізичного виховання та оздоровлення. Від майбутніх учителів фізичного виховання вимагається різнобічна фізична підготовленість; від майбутніх тренерів – високі результати з обраного виду спорту; від майбутніх спортивних менеджерів – висока академічна підготовленість, а майбутні фахівці у сфері здоров'я людини повинні мати диплом про медичну освіту і стаж практичної роботи.

З'ясовано, що в Австрії формуються компетентності майбутніх учителів фізичної культури відповідно до педагогічної спеціальності «Спорт і фізичні вправи», які неупинно розвиваються. Зокрема, це «готовність до розв'язання проблем професійної педагогічної діяльності інноваційними та креативними способами», «здатність до критичного осмислення спорту як культурного феномену, соціально значимого явища, засобу виховання й самореалізації особистості»; «володіння теорією і методологією науково-пошукової діяльності в широкому спектрі релевантних щодо професійної діяльності вчителя спорту галузей науки», «умотивованість до активного вивчення теорій, концепцій, моделей спортивної підготовки, їх адаптації до умов шкільної спортивно-фізкультурної освіти» та ін.

Вказано, що у Польщі професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту здійснюється у профільних академіях та на спеціалізованих факультетах університетів. Підготовка фахівців зазначеного напрямку відбувається на студіях першого (ліцензіат) та другого (магістр) ступенів. Навчання на ліцензіаті триває 3 роки (обсяг – 180 кредитів ECTS) і передбачає вибір студентом спеціальності, які самостійно визначає заклад вищої освіти, враховуючи вимоги ринку праці та наявні ресурси для підготовки фахівців відповідної спеціальності. На другому курсі, у 4 семестрі, студенти проходять *Praktyka* (з пол. – стажування) за такими напрямками: *psych-1-giczn--pedag-giczna w szk-le p-dstaw-wej* (з пол. – психолого-педагогічна практика в початковій школі) *Praktykanauczycielska z zakresuwych-waniafizyczneg- w szk-le p-dstaw-wej (klasy -d IV d- VIII)* (з пол. – педагогічна практика з фізичного виховання в школі, IV–VIII класи) *Praktykanauczycielska z zakresuwych-waniafizyczneg- w szk-le p-dstaw-wej (klasy -d I d- III) lub w przedszk-lu* (з пол. – навчальна практика у галузі фізичного виховання в початковій школі, з I до III класів) або дитячому садку обсягом 180 годин. Також передбачено присвоєння додаткової кваліфікації, що визначається вибірковою частиною програми теоретичної підготовки (блок вільного вибору студента), обумовлюється наявністю додаткової практики та підтверджується окремою формою підсумкової атестації. Після четвертого семестру навчання студенти обирають одну з трьох спеціальностей.

З'ясовано, що Чеська Республіка – одна з небагатьох європейських країн, яка пропонує іноземним абітурієнтам унікальну можливість – безкоштовне навчання в усіх державних вузах незалежно від профілю ЗВО або обраної спеціальності.

UniverzitaKarl-va v Praze (з чес. – Карлів університет) упроваджує 39 освітньо-професійних програм на факультеті фізичної культури і спорту.

Masaryk-vauniverzita (з чес. – Університет Масарика) на факультеті спортивних наук впроваджує 11 освітніх програм бакалаврату і магістратури з

підготовки фахівців для сфери фізичної культури та спорту. Серед ліцензіатських спеціальностей із мобільним змістом популярними є «Аніматор спортивних ігор», «Дієтологія та добавки в спорті», «Фізичне виховання і спорт», «Персональний тренер», «Спортивний менеджмент та комунікація в спорті», «Спорт і здоров'я: профілактика та терапія» та ін.

У розділі акцентовано увагу на тому, що вища освіта Бельгії здійснюється через два типи установ: *hauteséc-les/h-gesch-len* (з нім. – університети та професійні школи). Окрім того, освіта у Бельгії регулюється і переважно фінансується трьома громадами: фламандською, французькою і німецькомовною, які мають єдину систему шкільної освіти лише з невеликими відмінностями.

Спортивний університет *DeutscheSp-rth-chschule Köln* (з нім. – Німецький спортивний університет Кельну) нараховує студентів із 85 країн світу та є профільним закладом вищої освіти, який здійснює підготовку винятково майбутніх спортивних фахівців. В університеті здійснюється підготовка за такими бакалаврськими програмами, як «*Sp-rtmanagementundSp-rtk-mmunikati-n*» (з нім. – «Спортивний менеджмент та комунікація в спорті»), «*Sp-rtundGesundheitinPräventi-n und Therapie*» (з нім. – «Спорт і здоров'я: профілактика та терапія»), «*Sp-rt Erlebnisund Bewegung*» (з нім. – «Спорт, рух та досягнення»), «*Sp-rtj-urnalismus*» (з нім. – «Спортивна журналістика», після закінчення яких присвоюється ступінь *Bachel-r-f Arts* (з нім. – бакалавр мистецтв).

З'ясовано, що *LatvianAcademy-f Sp-rtEducati-n* (з лат. – Латвійська академія спорту) міжнародно визнана як один із провідних закладів вищої освіти Прибалтики, що здійснює підготовку фахівців у сфері фізичної культури, спорту та охорони здоров'я. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури реалізується за допомогою 10 сучасних програм, які мають модульну структуру. Серед ліцензіатських спеціальностей із мобільним змістом популярними є «*Sp-rtsScience*» (з лат. – «Фахівець освіти і спорту»), «Вчитель фізичної культури та спортивний менеджер», «Тренер і фахівець з активного відпочинку», «Тренер і учитель фізичної культури» та «Тренер і спортивний менеджер».

Програму «*Sp-rtsScience*» (з лат. – «Фахівець освіти і спорту») розраховано на оволодіння змістом із п'яти блоків, а саме: 1) навчальні курси, що забезпечують здобуття знань із найновіших досягнень у теорії та практиці спорту (22,5 кредиту ECTS); 2) навчальні курси, пов'язані з науково-дослідною роботою, творчою роботою, проектуванням та управлінням у сфері спорту (13,5 кредиту ECTS); 3) навчальні курси, спрямовані на опанування знань із педагогіки та психології (9 кредитів ECTS); 4) педагогічна практика (7,5 кредиту ECTS).

Компаративний аналіз структури та змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури провідних університетів європейських країн – Фінляндії, Австрії, Польщі, Німеччини, Бельгії та Латвії – дав змогу зафіксувати наявність спільних і відмінних ознак та підходів.

До спільних ознак належать такі: розширення автономії закладів вищої освіти, їхня відповідальність за створення власних внутрішніх систем забезпечення якості освітньо-професійних програм та їхньої реалізації; запровадження додаткових кваліфікацій (спеціалізацій); в освітньо-професійних програмах використовують як

традиційну систему методів навчання у формі лекцій та практичних (семінарських) занять, так і широко впроваджуються інноваційні інтерактивні методики, спрямовані на активізацію самостійної роботи студентів, перехід від інформаційної методики та простої репродукції знань до їхнього глибокого осмислення і творчого використання; широко використовуються банки візуального супроводження освітнього процесу, ділові та рольові ігри, навчальні та контролюючі тести, ситуаційні завдання, комп'ютерні версії дисциплін, комп'ютерні методи контролю знань тощо; підготовка фахівців із фізичної культури і спорту має чітко встановлений порядок, логіка якого передбачає фіксацію окремого виду діяльності в державних класифікаторах конкретної країни. Підкреслено, що партнерські відносини із закладами закордонного освітнього простору, зокрема розширення доступу до сучасних освітніх інновацій, сприятимуть підвищенню ефективності вищої освіти в контексті формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, які будуть затребувані як в Україні, так і за її межами.

У третьому розділі «**Педагогічна діагностика результатів формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури**» розкрито сутність та структуру професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти і є результатом формування ключових компетентностей майбутніх учителів фізичної культури; розглянуто вплив освітнього середовища на формування структури професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; розроблено параметральну метрику оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за визначеними критеріями, показниками та рівнями досягненої релевантності освітнього процесу; здійснено моніторинг рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

У розділі теоретично обґрунтовано структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, процесуальний, професійно-комунікативний, креативно-моделюючий) професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти.

До критеріїв сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури належать мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, креативний.

Охарактеризовано рівні сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури (високий, середній, низький).

Високий рівень сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури характеризується яскраво вираженою спрямованістю проявляти професійну мобільність на практиці, ціннісним ставленням до педагогічної діяльності, виразно вираженими потребами у досягненні успіху в роботі за фахом, усвідомленням соціальної значущості професії вчителя фізичної культури в Новій українській школі. Такі студенти зорієнтовані на досягнення професійного успіху, здатні оцінювати свої здібності, здобутки, невдачі та адекватно реагують на зміни, що відбуваються в школі; володіють ґрунтовними і науковими професійно-орієнтованими знаннями з фахових методик фізичного виховання відповідно до вимог освітньо-професійної програми 014 «Середня освіта (Фізична культура)»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. У них яскраво виражена наявність професійно орієнтованих умінь та сформованих конструктивно-мобільних, інформаційних, здоров'язберезувальних, корпоративних та особистісно-мобільних навичок. Студенти з високим рівнем сформованості професійної мобільності здатні до просування організаційних змін у роботі за фахом, проявляють самоефективність і автономність у своїх оцінках щодо значущості реформаторських процесів, що відбуваються у Новій українській школі. Вони ґрунтовно та усвідомлено володіють педагогічною комунікацією, мають сформовану професійну культуру, уміють чітко та лаконічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування. Студенти мають стійку здатність до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в школі. У здобувачів вищої освіти високий рівень розвитку креативного потенціалу та професійної гнучкості, яскраво сформовані особистісна мобільність та позитивне відношення до науково-технічного прогресу і появи нових трендів у галузі фізичного виховання та спорту. У студентів глибоко розвинені такі особистісні якості, як мотивація до успіху та здатність уникнення невдач; адаптація до організаційних змін, що відбуваються в освіті; самоефективність у предметній діяльності та комунікаційній сфері; схвальне ставлення до науково-технічного прогресу; сформовані креативність та професійна гнучкість; адаптація до нового робочого середовища; уміння протистояти стресовим ситуаціям, проявляти професійну мобільність у роботі за фахом.

Сформованість професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти було оцінено для визначення мотиваційного критерію – використано «Опитувальник Ю. Орлова «Потреба в досягненні» і опитувальник «Мотивації успіху та боязні невдачі» (за А. Реаном); за когнітивним критерієм – за допомогою тестових завдань для визначення рівня сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; за діяльнісним критерієм – через картку оцінювання рівня сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури і опитувальника «Просування організаційної зміни» (Н. Форстер); за комунікативним критерієм – через використання методики виявлення комунікативних та організаторських здібностей «Визначення рівня загальної і соціальної самоефективності» (за М. Шеєром та Дж. Маддуксем у перекладі Л. Бояринцевої під керівництвом Р. Кричевського); за креативним критерієм – опитувальник «Який Ваш креативний потенціал?» (автори – Г. С. Никифоров, М. А. Дмитрієва і В. М. Снетков) і опитувальник «Ви та технічний прогрес» (автор – Д. Я. Райгородський). У розділі охарактеризовано комп'ютерно-діагностичний комплекс «Мобі-смайт» для визнання рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

У четвертому розділі **«Концептуально-стратегічні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури»** на основі теоретичного аналізу наукових джерел та власного досвіду науково-педагогічної діяльності сформульовано основні положення концепції та розроблено багатовекторну модель, фокус якої спрямовано на формування конкурентоспроможного і професійно-мобільного майбутнього вчителя фізичної

культури для попиту Нової української школи. Багатовекторну модель системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури побудовано з п'яти блоків (цільового, теоретико-методичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного), які забезпечують взаємозв'язок усіх аспектів дослідження і об'єктивно анонсують інформацію щодо результату сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в умовах закладу вищої освіти (рис. 1). Цільовий блок моделі системи спрямовано на реалізацію мети та завдань. Теоретико-методичний блок моделі системи складається з концепції формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; методологічних підходів (компетентнісного, ресурсного, професіографічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, акмеологічного) та принципів (зв'язку теорії з практикою, вибору власної освітньої траєкторії, креативності, соціальної активності, освітньої рефлексії, професійної мобільності, міждисциплінарної інтеграції). Змістовий блок моделі системи складається з теоретичної, практично-прикладної, фізкультурно-оздоровчої та пошуково-дослідницької складових. Організаційно-діяльнісний блок моделі системи містить форми, методи, засоби, організаційно-педагогічні умови та етапи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Форми: лекції; практичні й семінарські заняття; лабораторні заняття; консультації; індивідуальна робота; самостійна робота; підсумкова атестація здобувачів вищої освіти. Методи організаційно-діяльнісного блоку моделі системи структуровано за різними групами векторів, зокрема: (1) Група 1. Вектори методів навчання («імітаційно-практичні з активними методами навчання», «мотиваційно-інноваційні», «винахідницькі»; (2) Група 2. Вектори засобів навчання («дидактичного призначення», «технічного призначення»). Функції: освітня, розвивально-моделююча, організаторська, комунікативна, гностична, конструктивна та імідж-формувальна. Етапи: діагностично-збагачувальний, продуктивно-мобільний, професійно-змістовий та результативно-прогностичний. До діагностично-результативного блоку моделі системи входять критерії сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, такі як мотиваційний, когнітивний, комунікативний, креативно-моделюючий, а також рівні (високий, середній, низький). Результатом є сформованість професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

У п'ятому розділі **«Організаційно-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури»** обґрунтовано їх зміст, зокрема: оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо-професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності; створення STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти, наближеного до реального освітнього процесу в Новій українській школі; розвиток гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури в процесі проведення педагогічної практики; реалізація творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури через участь у науково-дослідній роботі.

ЦІЛЬОВИЙ БЛОК

Мета – формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому середовищі закладів вищої освіти

ЗАВДАННЯ:

- 1) мотивувати майбутніх учителів фізичної культури до формування професійної мобільності;
- 2) стимулювати майбутніх учителів фізичної культури до розвитку їхніх ключових компетентностей (загальних, інструментальних, фахових);
- 3) використовувати активні методи, багатовекторність засобів навчання в освітньому процесі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури;
- 4) забезпечити доступ майбутніх учителів фізичної культури до інформаційних ресурсів для самостійної когнітивної діяльності з використанням хмарних онлайн-сервісів PREZI, Microsoft Visio, Power, Edraw.Max.exe, Google, VideoScribe, систем електронного і дистанційного навчання (Google Classroom, конференції Zoom та ін.).

Концепція забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ БЛОК

Методологічні підходи:

- компетентнісний;
- ресурсний;
- професіографічний;
- діяльнісний;
- особистісно орієнтований;
- акмеологічний.

Принципи:

- зв'язку теорії з практикою;
- вибору власної освітньої траєкторії;
- креативності;
- соціальної активності;
- освітньої рефлексії;
- професійної мобільності;
- міждисциплінарної інтеграції.

УМОВИ

УМОВИ

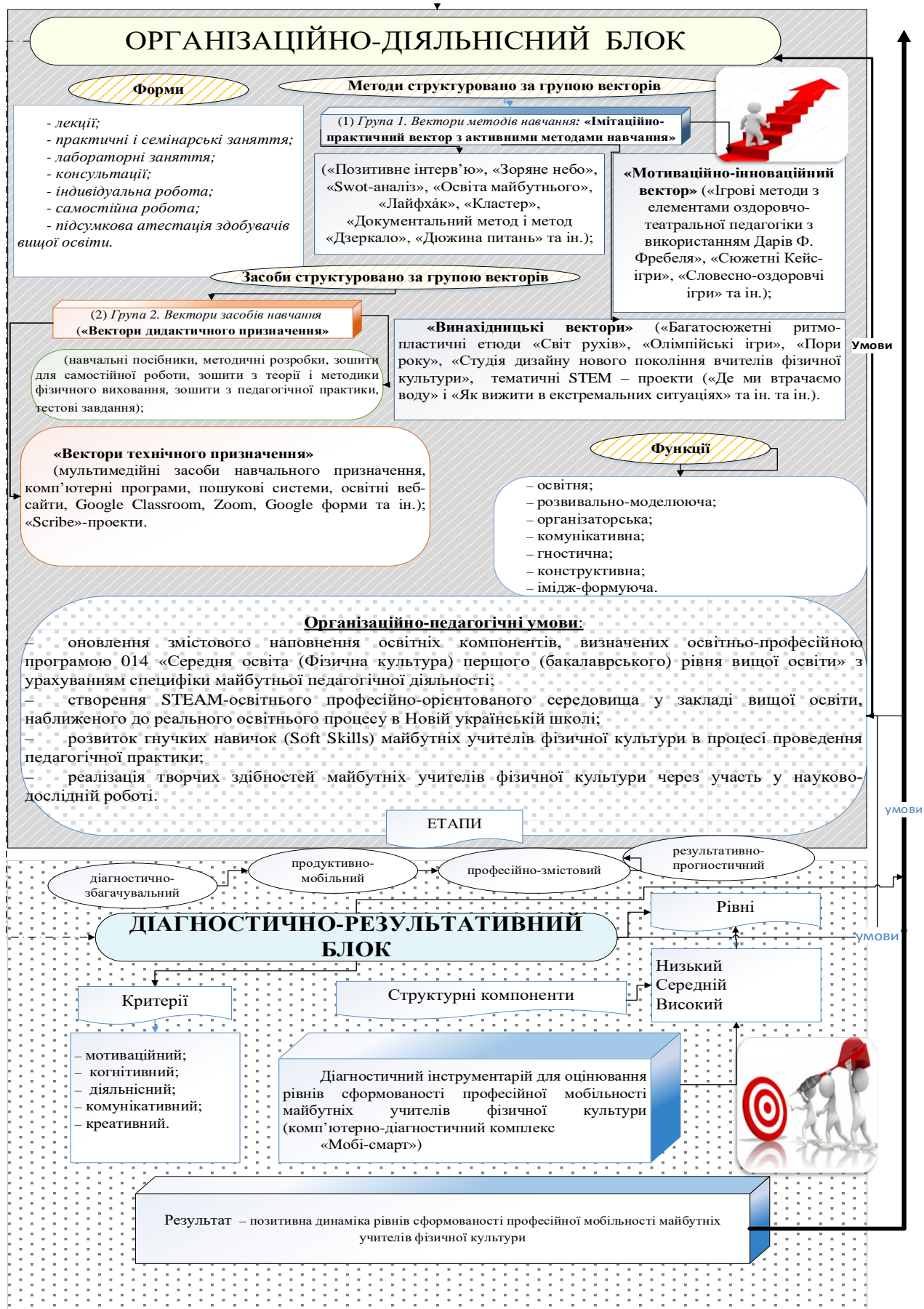

Рис. 1 Багатовекторна модель системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури

Вказано, що особливого значення набуває така організаційно-педагогічна умова, як оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо-професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності. Відповідно до вимог часу та з огляду на сучасні тенденції Нової української школи запропоновано вивчення і охарактеризовано зміст таких навчальних дисциплін, як «Професійна мобільність учителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля» (Фізкультурна освітня галузь), «Теорія і практика інноваційної фізичної культури».

Подано результати анкетування майбутніх учителів фізичної культури з 11 закладів вищої освіти України. Загальна кількість склала 597 осіб, серед них 356 майбутніх учителів фізичної культури, які навчаються в університетах, зокрема: 1) 71 майбутній учитель фізичної культури Приватного вищого навчального закладу Академії рекреаційних технологій і права, 76 майбутніх учителів фізичної культури Волинського національного університету імені Лесі Українки, 3) 48 майбутніх учителів фізичної культури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; 4) 56 майбутніх учителів фізичної культури Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, 5) 52 майбутніх учителя фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 6) 53 майбутніх учителя фізичної культури Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. Також подано результати анкетування майбутніх учителів фізичної культури з 5 коледжів (241 майбутній учитель фізичної культури), зокрема: 1) 53 майбутніх учителя фізичної культури Комунального закладу Львівської обласної ради Самбірського фахового педагогічного коледжу імені Івана Филипчак, 2) 57 майбутніх учителів фізичної культури Харківського державного вищого училища фізичної культури (нині – Вищий навчальний заклад «Фаховий коледж спорту»), 3) 50 майбутніх учителів фізичної культури Комунального закладу вищої освіти Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу, 4) 55 майбутніх учителів фізичної культури Луцького приватного коледжу рекреаційних технологій і права, 5) 26 майбутніх учителів фізичної культури Комунального закладу вищої освіти Бахмутського педагогічного фахового коледжу.

Результати анкетування показали, що 45,15 % респондентів мріють бути вчителями фізичної культури Нової української школи; 79,68 % опитаних студентів вказали на необхідність підготовки у закладах вищої освіти професійно-мобільних учителів фізичної культури; 52,12 % поділяють думку про те, що професійна мобільність – це реакція сучасної людини на нововведення, її фахова креативність і здатність до оволодіння Soft Skills (гнучкими навичками); 67,41 % вважають, що професійна мобільність – це відмова від стереотипів, здатність до інновацій, інтерес до нового у галузі фізичного виховання, тому хотіли б вивчати навчальні дисципліни, які сприяли б формуванню професійної мобільності, зокрема: «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури» – 51,87 % респондентів; «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля» – 61,57 % опитаних майбутніх учителів фізичної культури; «Теорія і

практика інноваційної фізичної культури» – 58,83 % опитаних майбутніх учителів фізичної культури. 48,19 % респондентів вказали на те, що мають знання, які необхідні майбутньому вчителю фізичної культури для роботи в Новій українській школі, зокрема 38,11 % володіють знаннями щодо форм організації занять фізичними вправами в НУШ у контексті ігрової і змагальної змістових ліній; 38,90 % володіють знаннями щодо формування в учнів навичок самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку; 41,99 % володіють цифровою грамотністю і використовують періодику для ефективного вирішення завдань професійної діяльності у сфері фізичної культури та спорту; 86,03 % добре засвоїли професійну термінологію; 44,46 % володіють уміннями виготовляти різноманітні дидактичні та методичні матеріали і вміють використовувати їх на практиці; 74,48 % володіють уміннями та навичками аналізувати програму з фізичної культури для конкретного класу; 32,87 % володіють знаннями із застосування на практиці альтернативних видів спорту, таких як фризбі, петанк, черлідінг, флорбол, фітнес-гібриди.

Для ґрунтовного розкриття такої організаційно-педагогічної умови, як створення STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти, наближеного до реального освітнього процесу в Новій українській школі, проаналізовано результати анкетування 146 науково-педагогічних працівників вищезазначених закладів вищої освіти. З'ясовано, що 77,80 % респондентів вважають за доцільне у закладах вищої освіти забезпечувати підготовку професійно-мобільного вчителя фізичної культури; 56,28 % задоволені наявною методичною літературою, представленою в електронному репозитарії бібліотеки закладу вищої освіти; 66,79 % вважають, що їхній заклад вищої освіти достатньо забезпечений інтернет-зв'язком для організації освітнього процесу; 53,30 % спрямовують свої зусилля на формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури ще в умовах закладу вищої освіти, тому з цією метою застосовують такі методи, як розробка STEAM-освітніх проектів – 17,68 % респондентів, case-study – 41,68 % респондентів, проблемно-ігрові з моделюючим ефектом форми навчання – 42,07 % респондентів, бінарні лекції-диспути (дебати) – 41,51 % респондентів, використовують дуальний підхід (поєднання теорії та практики) – 12,91 % опитаних науково-педагогічних працівників, практикують елементи оздоровчо-театральної педагогіки 30,76 % респондентів, застосовують технології мейкерства (розширення саморобних робіт та дидактичних розробок) – 35,78 % респондентів. Надають перевагу методу коучингу 13,54 % респондентів, методу ритмопластики – 34,8 % респондентів. Встановлено, що використовують на заняттях мультимедійний супровід 75,78 % респондентів, залучають учителів-практиків базових шкіл 26,74 % респондентів, щоб мотивувати студентів до успіху та успішної адаптації до роботи у школі.

Підкреслено важливість дидактичних принципів і підходів STEM-навчання; індивідуалізації навчання через проектно-дослідну діяльність; наявність лайфхаків, нестандартних методичних прийомів; ІТ та VR-візуалізації навчання; кейсів для розробки STEM-уроків і екскурсій; мейкерства; сучасної наочності тощо.

У розділі вказано на те, що формування гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури у процесі проведення педагогічної практики є новим поглядом на фізичне виховання «Покоління Z» і ролі у ньому вчителя фізичної культури.

Вказано на важливість такої організаційно-педагогічної умови, як розвиток гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури в процесі проведення педагогічної практики, було проведено анкетування 43 учителів фізичної культури (стейкхолдерів) із 7 закладів загальної середньої освіти м. Луцька Волинської області, зокрема гімназії № 21 імені Михайла Кравчука, гімназії № 4 імені Модеста Левицького, гімназії № 18, закладів загальної середньої освіти № 5, № 19, № 20 і № 25.

За результатами опитування з'ясовано, що 32,56 % опитаних учителів фізичної культури вважають за доцільне формувати професійну мобільність майбутніх учителів фізичної культури під час проходження практики; 58,82 % готові співпрацювати із закладами вищої освіти та надавати практичну допомогу для розвитку у студентів професійної мобільності; 51,14 % вважають, що їхній заклад загальної середньої освіти повністю забезпечує формування гнучких навичок у студентів-практикантів; але лише 13,41 % задоволені рівнем сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; 47,65 % задоволені рівнем набутих професійних компетентностей із мобільним змістом, якими володіють майбутні вчителі фізичної культури, що проходять практику в їхніх школах. Встановлено, які навчальні дисципліни, на думку стейкхолдерів, є необхідними для формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури («Фізичні вправи на формування культури рухів з елементами гімнастики (вступний курс)» – 53,54 %, «Фізичні вправи на опанування навичками пересувань та володіння м'ячем (вступний курс)» – 53,74 %, «Ігри та забави для активного відпочинку (вступний курс)» – 78,54 %, «Методика навчання основам нових видів спорту (сквош, фризбі, флорбол, петанк, бадмінтон, теніс, городки)» – 78,94 % опитаних учителів фізичної культури.

Акцентовано на тому, що проведене опитування вчителів фізичної культури допомогло вдосконалити освітньо-професійну програму та навчальні плани, за якими відбувається формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Для ґрунтовного розкриття такої організаційно-педагогічної умови, як реалізація творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури через участь у науково-дослідній роботі, подано загальну структуру запровадження науково-дослідницької роботи. Охарактеризовано презентації результатів студентських наукових досліджень на конференціях, семінарах, форумах, педагогічних читаннях, які проводяться у закладах вищої освіти різних міст України. Представлено студентські наукові проекти, що стали переможцями і призерами конкурсів наукових робіт.

У шостому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури»** подано організацію та методику педагогічного експерименту, а також результати та аналіз експериментальної перевірки ефективності розробленої систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

З метою перевірки ефективності розробленої та науково обґрунтованої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури сформовано експериментальну (n=124) і контрольну (n=122) групи, які були однорідними за своїм складом. Підготовка в контрольній групі відбувалася без змін її структури, форм, методів і засобів навчання, в освітній процес експериментальної групи впроваджувалася розроблена нами система формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

У формувальному експерименті брали участь студенти «Академії рекреаційних технологій і права» (м. Луцьк), Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Волинського національного університету імені Лесі Українки, які входили до контрольної (n = 122 осіб) та експериментальної (n = 124 осіб) груп (далі – КГ та ЕГ відповідно). На початку формувального експерименту групи були однорідними за кількісними та якісними характеристиками (КГ $(10,89 \pm 4,07)$ і ЕГ $(11,17 \pm 4,22)$ при t знач. = 0,539). Застосовувався метод оцінювання достовірності відмінностей середніх арифметичних за t-критерієм Стьюдента.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ високий рівень сформованості професійної мобільності за мотиваційним критерієм (*потреба в досягненні*) виявлено у 28 осіб (22,95 %), середній – у 77 осіб (63,11 %), низький – у 17 осіб (13,94 %). На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в КГ високий рівень сформованості професійної мобільності за мотиваційним критерієм (*потреба в досягненні*) виявлено у 16 осіб (12,90 %), середній – у 57 осіб (45,97 %), низький – у 51 осіб (41,13 %). Спостерігається збільшення в експериментальній групі на 16,39% кількості студентів з високим рівнем сформованості професійної мобільності за мотиваційним критерієм (*потреба в досягненні*), середній – на 18,03%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася на 34,42 % (при t -знач. = 2,609 < 0,01). В КГ спостерігається наступна динаміка: збільшення на 8,87% кількості студентів з високим рівнем сформованості професійної мобільності за мотиваційним критерієм (*потреба в досягненні*), середній – на 1,62%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася на 10,49 %.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ високий рівень сформованості професійної мобільності за другим мотиваційним критерієм (*мотивація успіху та боязнь невдачі*) виявлено у 31 осіб (25,42 %), середній – у 66 осіб (54,09 %), низький – у 25 осіб (20,49 %). На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в КГ високий рівень сформованості професійної мобільності за мотиваційним критерієм (*мотивація успіху та боязнь невдачі*) виявлено у 6 осіб (4,83 %), середній – у 77 осіб (62,09 %), низький – у 41 особи (33,08 %). В ЕГ спостерігається збільшення на 18,05% кількості студентів з високим рівнем сформованості професійної мобільності за мотиваційним критерієм (*мотивація успіху та боязнь невдачі*), середній – на 4,11%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася на 13,94 %. В КГ не спостерігається збільшення з високим рівнем сформованості професійної

мобільності за мотиваційним критерієм (мотивація успіху та боязнь невдачі), але спостерігається збільшення із середнім рівнем – на 7,25%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася також на 7,25 %.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ високий рівень сформованості професійної мобільності за *когнітивним* критерієм виявлено у 26 осіб (21,32 %), середній – у 68 осіб (55,73 %), низький – у 28 осіб (25,95 %). Відповіло в КГ високий рівень сформованості професійної мобільності за когнітивним критерієм виявлено у 16 осіб (12,90 %), середній – у 40 осіб (32,25 %), низький – у 68 осіб (54,85 %). Результатом проведеного формувального етапу педагогічного експерименту є сформованість професійної мобільності за когнітивним критерієм контрольної та експериментальної груп. В ЕГ спостерігається збільшення на 13,94% кількості студентів з високим рівнем сформованості професійної мобільності за когнітивним критерієм, середній – на 16,39%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася на 30,33 %. В КГ спостерігається збільшення з високим рівнем сформованості – на 6,45%, професійної мобільності за когнітивним критерієм, збільшення із середнім рівнем – на 1,6%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася також на 8,05 %.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ високий рівень сформованості професійної мобільності за *діяльнісним* критерієм виявлено у 14 осіб (11,47 %), середній – у 97 осіб (79,5 %), низький – у 11 осіб (9,03 %). На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в КГ високий рівень сформованості професійної мобільності за діяльнісним критерієм виявлено у 13 осіб (10,48 %), середній – у 87 осіб (70,17 %), низький – у 24 осіб (19,35 %). Результатом проведеного формувального етапу педагогічного експерименту доведено сформованість професійної мобільності за діяльнісним критерієм контрольної та експериментальної груп (просування організаційної зміни). Підтвердженням є те, що прослідковується позитивна динаміка за даним критерієм в ЕГ та КГ. В ЕГ спостерігається збільшення на 7,38% кількості студентів з високим рівнем сформованості професійної мобільності за діяльнісним критерієм груп (просування організаційної зміни), середній – на 18,84%, кількість осіб, кількість студентів які показали низький рівень, зменшилася на 26,22 %. В КГ спостерігається збільшення з високим рівнем сформованості професійної мобільності за діяльнісним критерієм – на 2,42%, збільшення із середнім рівнем – на 10,49%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася також на 12,91 %.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в ЕГ високий рівень сформованості професійної мобільності за *комунікативним* критерієм виявлено у 36 осіб (29,50 %), середній – у 58 осіб (47,5 %), низький – у 28 осіб (22,95 %). На завершення формувального етапу педагогічного експерименту в КГ високий рівень сформованості професійної мобільності за комунікативним критерієм виявлено у 13 осіб (10,48 %), середній – у 60 осіб (48,39 %), низький – у 51 особі (41,12 %). Підтвердженням є те, що прослідковується позитивна динаміка за даним критерієм в ЕГ та КГ. В ЕГ спостерігається збільшення на 22,13% кількості студентів з високим рівнем сформованості професійної мобільності за комунікативним критерієм, середній – на 10,62%, кількість осіб, які показали

низький рівень, зменшилася на 33,8 %. В КГ спостерігається збільшення з високим рівнем сформованості – на 3,24%, професійної мобільності за комунікативним критерієм, збільшення із середнім рівнем – на 10,49%, кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася також на 13,73 %.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту високий рівень сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за *діяльним критерієм (просування організаційних змін)* констатовано в 13 осіб КГ (10,48 %) й у 14 осіб ЕГ (11,47 %); середній – у 87 осіб КГ (70,17 %) й у 97 осіб ЕГ (79,50 %), низький – у 24 осіб КГ (19,35 %) й у 11 осіб ЕГ (29,03 %), що свідчить про достовірне покращення результатів за всіма рівнями (t -знач. = 3,458, $p < 0,001$).

Результати прикінцевого зрізу педагогічного експерименту дозволили відзначити тенденцію до позитивної динаміки результатів за *діяльним критерієм (сформованість професійно важливих компетентностей)* у майбутніх учителів фізичної культури в обох групах. Водночас у КГ спостерігається недостовірний приріст результату (з $42,17 \pm 10,60$ до $45,23 \pm 11,71$ балів). Так, у КГ кількість осіб, які мають високий рівень, зросла на 4,03 %, середній – на 8,05 %; кількість майбутніх учителів фізичної культури з низьким рівнем зменшилася на 12,08 %. В ЕГ кількість осіб, які мають високий рівень, зросла на 17,23 %, середній – на 7,37 %; кількість майбутніх учителів фізичної культури з низьким рівнем зменшилася на 24,6 % (з $42,00 \pm 10,59$ до $49,90 \pm 13,72$ балів при t знач. = 2,877).

В експериментальній групі зафіксовано збільшення кількості майбутніх учителів фізичної культури з високим рівнем сформованості професійної мобільності за *комунікативним критерієм (самоефективність у предметній діяльності та спілкуванні)* на 22,13 %; відповідний показник у контрольній групі зріс на 3,24 %. В ЕГ кількість осіб, які мають середній рівень, зросла на 10,62 %, низький рівень зменшився на 32,8 %. У КГ кількість осіб, які мають середній рівень, зросла на 10,49 %, низький рівень зменшився на 13,73 %.

На завершення формувального етапу педагогічного експерименту високий рівень сформованості професійної мобільності за *креативним критерієм (відношення до науково-технічного прогресу)* в КГ зареєстровано у 14 майбутніх учителів фізичної культури (11,29 %), середній – у 54 осіб (43,55 %), низький – у 56 осіб (45,16 %). Наприкінці експерименту в ЕГ високий рівень сформованості професійної мобільності за креативним критерієм виявлено у 27 осіб (22,14 %), середній – у 52 осіб (42,62 %), низький – у 43 осіб (35,24 %). t знач. = 2,091, $p < 0,05$), що свідчить про достовірну позитивну динаміку результатів: кількість осіб, які показали високий рівень за цим показником, збільшилася на 13,95 %, середній – на 8,19 %; кількість осіб, які показали низький рівень, зменшилася на 22,15 %.

Аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту продемонстрував збільшення в ЕГ кількості майбутніх учителів фізичної культури з високим рівнем сформованості професійної мобільності за *креативним критерієм (сформованість креативного потенціалу)* на 6,54 %. У КГ відповідний показник становив 4,02 %. Кількість майбутніх учителів фізичної культури із середнім рівнем сформованості професійної мобільності за цим критерієм збільшилася в ЕГ на

27,88 %, в КГ – на 8,88 %. Кількість майбутніх учителів фізичної культури з низьким рівнем зменшилася у КГ на 12,9 %, а у ЕГ – на 34,42 %.

Експериментально перевірено ефективність розробленої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. За результатами розрахунків, які базуються на емпіричних даних (за допомогою t-критерію Стьюдента) оцінки рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, комунікативним, креативним критеріями, зафіксовано позитивну динаміку в ЕГ порівняно з КГ. Кількість осіб із високим рівнем сформованості професійної мобільності збільшилася в ЕГ на 17,36 % порівняно із збільшенням кількості студентів у КГ на 3,42 %. Кількість здобувачів вищої освіти із середнім рівнем сформованості професійної мобільності збільшилася в ЕГ на 16,28 % порівняно із збільшенням у КГ на 7,97%. Відповідно відбулося зменшення кількості здобувачів вищої освіти з низьким рівнем сформованості професійної мобільності в ЕГ на 28,79 % порівняно із зменшенням у КГ на 12,62 %. Динаміку рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури зображено на рис. 2.

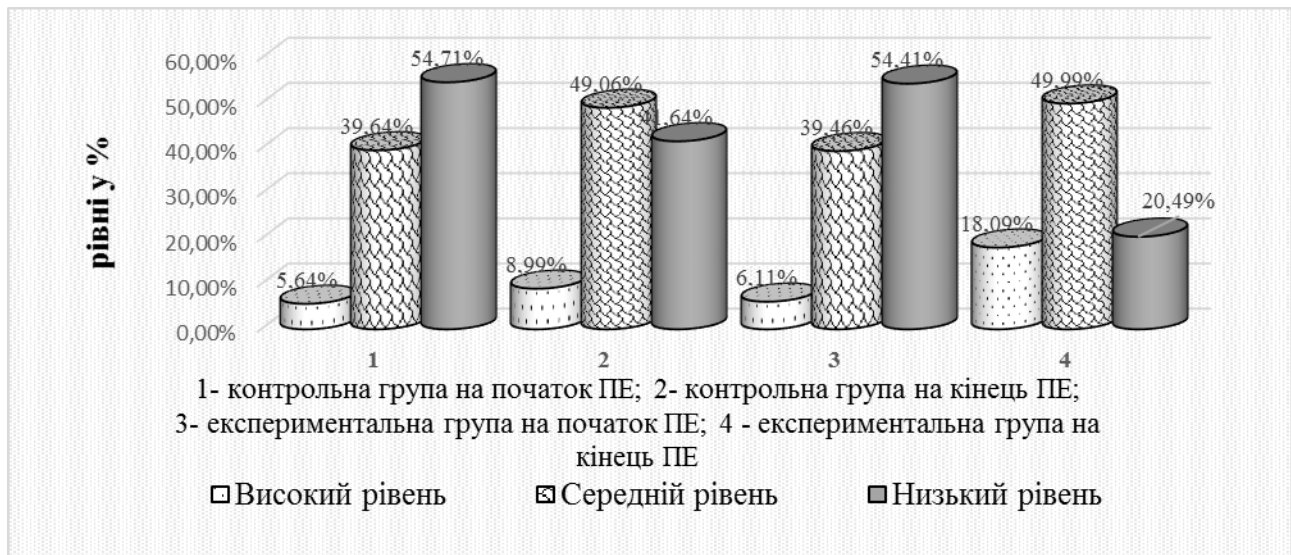

Рис. 2 Динаміка рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури контрольної та експериментальної груп (за всіма критеріями), % -

З метою підтвердження ефективності системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури здійснено факторний аналіз отриманих експериментальних даних, який засвідчив, що у контрольних та експериментальних групах усі показники згрупувалися в чотири фактори. Ці фактори мають схожу структуру, що підтверджує однорідність досліджуваного контингенту. Аналіз факторної структури формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, проведений за підсумками педагогічного експерименту в ЕГ, засвідчив трансформаційні зрушення, які відбулися в умовах запровадження розробленої системи й проявилися у зміні значущості окремих структурних компонентів професійної мобільності. Зокрема, найбільш значимими структурними компонентами, що формують «Фактор 1», є «потреба в досягненні» й

«мотивація успіху та боязнь невдачі» *мотиваційного* критерію (пояснюючи 21,6 % загальної дисперсії). «Фактор 2» утворюють «рівень сформованості креативного потенціалу» (*креативного* критерію), «глибина і системність здобутих знань» (*когнітивного* критерію), що пояснює 18,1 % загальної дисперсії. «Фактор 3» обумовлений такими структурними компонентами, як «просування організаційної зміни» (*діяльнісного* критерію), «самоєфективність у предметній діяльності та спілкуванні» (*комунікативного* критерію) (що пояснює 16,2 % загальної дисперсії). У «Фактор 4» згрупувалися такі структурні компоненти професійної мобільності, як «відношення до науково-технічного прогресу» (*креативного* критерію) та «сформованість професійно важливих компетентностей» (*діяльнісного* критерію) (що пояснює 12,4 % загальної дисперсії). Кумулятивний вклад у загальну дисперсію становить 68,3 %. Водночас в експериментальній групі зменшується вплив такого показника, як «схильність до ризику, мотивація успіху та боязнь невдачі» (*мотиваційного* критерію), що дало нам підстави інтерпретувати цей фактор як сформованість сукупності особистісної мобільності, академічної й крос-мобільностей, що характеризуються здатністю майбутніх учителів фізичної культури адаптуватися до трансформаційних процесів, що відбуваються у Новій українській школі.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та завдань дисертації подано вирішення проблеми формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, що дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Проаналізовано стан розробленості проблеми щодо формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічній теорії та практиці вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти. Вказано, що дослідники освітніх перетворень приділяють значну увагу різним аспектам професійної мобільності. Виявилось, що проблема формування професійної мобільності у майбутніх учителів фізичної культури не набула системного та обґрунтованого висвітлення у педагогічній теорії і практиці та потребує всебічного наукового вивчення. Подано авторське тлумачення понять «формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури» і «професійна мобільність майбутніх учителів фізичної культури, яка формується в закладах вищої освіти». Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури розглядається як освітній процес, спрямований на оволодіння здобувачами вищої освіти ключовими компетентностями (інструментальними, загальними, фаховими), що ґрунтуються на професійній продуктивності, уміннях аналізувати нові ситуації й застосовувати професійно орієнтовані знання для їхнього вирішення, використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технології та моделювати оздоровче середовище залежно від індивідуальних особливостей учнів, їхніх потреб та інтересів. Формування професійної мобільності майбутніх учителів

фізичної культури розглядається як освітній процес, спрямований на оволодіння здобувачами вищої освіти ключовими компетентностями (інструментальними, загальними, фаховими), що ґрунтуються на професійній продуктивності, уміннях аналізувати нові ситуації й застосовувати професійно орієнтовані знання для їхнього вирішення, використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та моделювати оздоровче середовище залежно від індивідуальних особливостей учнів, їхніх потреб та інтересів.

2. З'ясовано сутність та структуру професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти. Теоретично обґрунтовано структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, процесуальний, професійно-комунікативний, креативно-моделюючий). Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує наявність мотивів навчання та отримання якісної освіти відповідно до обраної освітньо-професійної програми 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; задоволеність процесом навчання у закладі вищої освіти; визначає упевненість майбутніх учителів фізичної культури у змісті отриманих знань для успішної роботи за фахом; розкриває інтелектуальну динаміку особистісного розвитку здобувача вищої освіти в умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в Новій українській школі, і як наслідок, спонукають їх до професійної самореалізації та удосконалення майстерності з урахуванням зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Знаннєвий компонент передбачає наявність у майбутніх учителів фізичної культури ґрунтовних і системних знань, здобутих під час вивчення теорії і методики фізичного виховання, основ педагогічної майстерності та фахових методик фізичного виховання, які сприяють осмисленню їхньої важливості для застосування у процесі організації урочних і позаурочних форм занять фізичними вправами в Новій українській школі. Процесуальний компонент характеризує наявність загальних, спеціальних (фахових) компетентностей, їхній обсяг порівняно з еталонним переліком освітнього стандарту та програмні результати навчання, якими повинні оволодіти майбутні учителі фізичної культури для проектування освітнього процесу в школі з урахування розвивального потенціалу нових трендів у галузі фізичного виховання та спорту. Професійно-комунікативний компонент передбачає наявність у майбутніх учителів фізичної культури прийомів професійної комунікації, які забезпечать створення комфортної атмосфери для спілкування з учасниками освітнього процесу, їхню здатність до толерантного та доброзичливого контактування з учнями, їхніми батьками, колегами-вчителями, методистами педагогічної практики, спрямованих на усвідомлення важливості обраної професії. Креативно-моделюючий компонент характеризує наявність професійно важливих якостей, спрямованих на генерування нових ідей, що дає можливість здобувачам вищої освіти знаходити нестандартні способи розв'язування складних і проблемних педагогічних ситуацій у сфері фізичної культури і спорту.

3. Розроблено параметральну метрику оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за визначеними критеріями (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, креативний), показниками та рівнями (високий, середній, низький) досягнутої релевантності формування професійної мобільності в освітньому процесі. Показниками за

мотиваційним критерієм є рівень сформованості ціннісного ставлення до педагогічної діяльності та потреби в досягненні успіху в роботі за фахом; усвідомлення соціальної значущості професії вчителя фізичної культури в Новій українській школі; рівень прагнення до активного виявлення і розвитку своїх можливостей у процесі використання сучасних засобів фізичного виховання, зорієнтованих на досягнення професійного успіху. Показниками за *когнітивним* критерієм є рівень оволодіння студентами професійно-орієнтованими знаннями з фахових методик фізичного виховання, їхня глибина і науковість відповідно до вимог освітньо-професійної програми 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Показниками за *діяльними* критеріями є рівні сформованості умінь та навичок під час вирішення важливих фахових завдань; наявність професійно важливих особистісних якостей, які впливають на результат професійної діяльності через формування компетентностей з мобільним вмістом, зокрема конструктивно-мобільних, які проявляються в умінні відходити від стандартних форм організації освітнього процесу в школі; інформаційних, спрямованих на налагодження зв'язків з учнями та їхніми батьками через інтернет, соцмережі, сайти та блоги щодо надання індивідуальних консультацій; здоров'язберезувальних, спрямованих на ефективне розв'язання спеціалізованих задач і практичних проблем оздоровчої спрямованості; корпоративних, що полягають в оволодінні досвідом працювати в команді; особистісно-мобільних компетентностей, зорієнтованих на формування навичок спортивного менеджменту та володіння досвідом організації оздоровчих і спортивно-масових заходів у школі з використанням як традиційних, так і нових видів спорту. Показниками за *комунікативним* критерієм є рівень сформованості здібностей до педагогічної комунікації і професійної культури вчителя фізичної культури, його уміння чітко та лаконічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування. Показниками за *креативним* критерієм є рівні сформованості креативного потенціалу особистості в її діях; рівень побудови власного стилю викладання, який формується під впливом внутрішніх факторів (отриманих знань, досвіду, ключових професійних компетентностей); рівень здатності до рефлексії і власної готовності до педагогічної діяльності в умовах науково-технічного прогресу і нових трендів у галузі фізичного виховання та спорту.

4. Розроблено авторську концепцію системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. До основних положень авторської концепції належать такі: 1. Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури повинно базуватися на активній діяльності суб'єктів освітнього процесу, спрямованого на оволодіння здобувачами вищої освіти ключовими компетентностями (інструментальними, загальними, фаховими), що ґрунтуються на професійній продуктивності, уміннях аналізувати нові ситуації й застосовувати професійно орієнтовані знання для їхнього вирішення. 2. Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури повинно ґрунтуватися на сукупності особистісної мобільності, академічної й крос-мобільностей для успішної адаптації до трансформаційних процесів, що

відбуваються у Новій українській школі. 3. Освітній процес повинен будуватися на формуванні особистісної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури як індивідуальної якості конкурентоспроможного здобувача вищої освіти, здатного застосувати в Новій українській школі сучасні засоби фізичного виховання. 4. Оновлення змісту вищої освіти майбутніх учителів фізичної культури повинно здійснюватися з урахуванням запровадження академічної мобільності, спрямованої на формування індивідуальної освітньої траєкторії через навчання на території України чи поза її межами та участі у національних і міжнародних освітньо-оздоровчих проектах. 5. Організація освітнього процесу у закладі вищої освіти повинна базуватися на формуванні у здобувача вищої освіти гнучких навичок (Soft Skills) вибудовувати власну професійну кар'єру та успішно здійснювати диверсифікацію через розширення змісту педагогічної активності. 6. Побудова освітнього процесу повинна ґрунтуватися на використанні дієвих педагогічних методів і засобів навчання, створенні інформаційного простору для самостійної когнітивної діяльності студентів із використанням хмарних онлайн-сервісів PREZI, Microsoft Visio, Power, Edraw.Max.exe, Google, VideoScribe, систем електронного і дистанційного навчання (Google Classroom, конференції Zoom та ін.).

5. Розроблено багатовекторну модель системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, представлену у вигляді п'яти блоків (цільового, теоретико-методичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного). *Цільовий блок* моделі системи складається з мети (формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому середовищі закладу вищої освіти) та завдань: (1) мотивувати майбутніх учителів фізичної культури до формування професійної мобільності; (2) стимулювати майбутніх учителів фізичної культури до розвитку їхніх ключових компетентностей (загальних, інструментальних, фахових); (3) використовувати активні методи, багатовекторність засобів навчання в освітньому процесі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; (4) забезпечити доступ майбутніх учителів фізичної культури до інформаційних ресурсів для самостійної когнітивної діяльності з використанням хмарних онлайн-сервісів PREZI, Microsoft Visio, Power, Edraw.Max.exe, Google, VideoScribe, систем електронного і дистанційного навчання (Google Classroom, конференції Zoom та ін.). *Теоретико-методичний блок* моделі системи складається з концепції забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; методологічних підходів (компетентнісного, ресурсного, професіографічного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, акмеологічного) та принципів (зв'язку теорії з практикою, вибору власної освітньої траєкторії, креативності, соціальної активності, освітньої рефлексії, професійної мобільності, міждисциплінарної інтеграції). *Змістовий блок* моделі складається з теоретичної, практично-прикладної, фізкультурно-оздоровчої та пошуково-дослідницької складових. *Теоретична складова* змістового блоку моделі системи забезпечується наявністю знанневого компоненту професійної мобільності та передбачає опанування в повному обсязі освітніми компонентами освітньо-професійної програми 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: «Теорія і

методика фізичного виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Професійна мобільність учителя фізичної культури», «Теорія та методика спортивно-масової роботи», «Методика навчання основам нових видів спорту (Сквош, Фризбі, Флорбол, Петанк, Бадмінтон, Теніс, Городки)». *Практично-прикладна складова* змістового блоку моделі системи забезпечується наявністю мотиваційно-ціннісного і професійно-комунікативного компонентів професійної мобільності та передбачає організацію педагогічних практик, таких як: «Практика у початковій школі (1–4 класи)», «Практика в середніх і старших класах (5–11(12) класи)», «Пропедевтична практика (педагогічна)», «Практика в закладах оздоровлення та відпочинку», «Практика за профілем майбутньої професії (безперервна)», «Зимовий табірний збір (лижі, ковзани, ролики)», «Літній табірний збір (плавання, футбол, теніс, нові види спорту)». Фізкультурно-оздоровча складова змістового блоку моделі системи забезпечується наявністю креативно-моделюючого компоненту професійної мобільності та спрямовується на розроблення сценарію оздоровчих і спортивно-масових заходів у школі («Спортивні «Леді»», «Спадкоємці Геракла», «Старти непереможних», «Я і моя спортивна родина»). *Пошуково-дослідницька* складова змістового блоку моделі системи забезпечується процесуальним компонентом професійної мобільності та передбачає участь у студентських наукових гуртках, дослідницьких STEM-проектах, науково-практичних конференціях, студентських наукових товариствах («Академія», «Дидаскал», «Джерело ідей») та тематичних майстер-класах. *Організаційно-діяльнісний блок* моделі системи містить форми, методи, засоби, умови та етапи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Форми*: лекції; практичні та семінарські заняття; лабораторні заняття; консультації; індивідуальна робота; самостійна робота; підсумкова атестація здобувачів вищої освіти. Методи і засоби організаційно-діяльнісного блоку моделі системи структуровано за різними групами векторів, зокрема:

(1) Група 1. Вектори методів навчання: «Імітаційно-практичний вектор з активними методами навчання» («Позитивне інтерв'ю», «Зоряне небо», «Swot-аналіз», «Освіта майбутнього», «Лайфхак», «Кластер», «Документальний метод і метод «Дзеркало», «Дюжина питань»); «Мотиваційно-інноваційний вектор» («Ігрові методи з елементами оздоровчо-театральної педагогіки з використанням Дарів Ф. Фребеля», «Сюжетні Кейс-ігри», «Словесно-оздоровчі ігри» та ін.); «Винахідницькі вектори» («Багатосюжетні ритмо-пластичні етюди «Світ рухів», «Олімпійські ігри», «Пори року», «Студія дизайну нового покоління вчителів фізичної культури», тематичні STEM-проекти («Де ми втрачаємо воду» і «Як вижити в екстремальних ситуаціях»)).

(2) Група 2. Вектори засобів навчання («Вектори дидактичного призначення» (навчальні посібники, методичні розробки, зошити для самостійної роботи, зошити з теорії і методики фізичного виховання, зошити з педагогічної практики, тестові завдання); «Вектори технічного призначення» (мультимедійні засоби навчального призначення, «Scribe»-проекти, комп'ютерні програми, пошукові системи, освітні веб-сайти, Google Classroom, Zoom, Google).

Функції: освітня, розвивально-моделююча, організаторська, комунікативна, гностична, конструктивна та імідж-формувальна. *Етапи*: діагностично-збагачувальний, продуктивно-мобільний професійно-змістовий та результативно-прогностичний. Визначено організаційно-педагогічні умови.

До *діагностично-результативного* блоку моделі системи належать мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, креативний критерії сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, а також рівні (високий, середній, низький). Результатом є сформованість професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

6. Виявлено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, зокрема: оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо-професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності; створення STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти, наближеного до реального освітнього процесу в Новій українській школі; розвиток гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури в процесі проведення педагогічної практики; реалізація творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури шляхом участі у науково-дослідній роботі.

7. Експериментально перевірено ефективність розробленої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. За допомогою програми і результатами розрахунків, які базуються на емпіричних даних (за допомогою t-критерію Стьюдента) оцінки рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за мотиваційним, когнітивним, діяльнісним комунікативним, креативним критеріями, зафіксовано позитивну динаміку в ЕГ порівняно з КГ. Кількість осіб із високим рівнем сформованості професійної мобільності збільшилася в ЕГ на 17,36 % порівняно із збільшенням кількості студентів у КГ на 3,42 %. Кількість здобувачів вищої освіти із середнім рівнем сформованості професійної мобільності збільшилася в ЕГ на 16,28 % порівняно із збільшенням у КГ на 7,97%. Відповідно відбулося зменшення кількості здобувачів вищої освіти з низьким рівнем сформованості професійної мобільності в ЕГ на 28,79 % порівняно із зменшенням у КГ на 12,62 %.

8. Впроваджено навчально-методичне забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти. Представлений дидактичний інструментарій забезпечує результативність цього процесу, зокрема: навчально-методичні посібники: «Особистісно орієнтоване фізичне виховання в Новій українській школі», «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: Серія 1. Історико-педагогічний аспект», «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: Серія 2. Методологічний аспект»; «Державна атестація з теорії і методики фізичного виховання»; програми освітніх компонентів освітньо-професійної програми спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: «Професійна мобільність учителя

фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля», «Теорія і практика інноваційної фізичної культури»; розроблено комп'ютерно-діагностичний комплекс «Мобі-смарт» для оцінювання рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Звісно, викладені результати не вичерпують усіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого пошуку потребують положення щодо оптимізації процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за допомогою інформаційних ресурсів, які можуть бути використані в системі електронно-дистанційного навчання відповідно до основних професійних завдань у системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Посиленої уваги надалі вимагатиме навчання профільних дисциплін і практично- професійна підготовка, оновлення освітньо-професійних програм за спеціальністю 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Окрім того, мають бути визначені критерії ефективності застосування STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти та його ресурсного потенціалу в процесі підготовки нового покоління вчителів фізичної культури.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації *Монографії*

1. **Денисенко Н. Г.** Учитель фізичної культури нового покоління : орієнтація на особистість: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 200 с.

2. **Денисенко Н. Г.** Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: теорія та методика: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 460 с.

3. **Denysenko N.** Andragogic approaches as a basis for the formation of professional mobility of future teachers of physical education. Development trends in pedagogical and psychological sciences : the experience of countries of Eastern. Europe and prospects of Ukraine : monograph / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2018. P. 370–391.

4. **Денисенко Н. Г.,** Найт Н. Ф. Європейський досвід дуальності у перспективах розвитку національної вищої освіти. Інновації у вищій школі в контексті інтернаціоналізації освіти : колективна монографія. Луцьк : Луцький НТУ, 2019. С. 104–123.

5. **Денисенко Н. Г.,** Марчук С. С. Теорія дитячої гри Ф. Фребеля і К. Ушинського та можливості її використання у професійній підготовці мобільно зорієнтованого вчителя фізичної культури. Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern. European dprospects of Ukraine: monograph / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2020. P. 45–65.

Навчально-методичні посібники

6. **Денисенко Н. Г.** Особистісно зорієнтоване фізичне виховання у Новій українській школі (для підготовки майбутніх учителів фізичної культури) : навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 208 с.

7. **Денисенко Н. Г.** Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: історико-педагогічний аспект. Серія 1. Підготовка майбутніх

учителів фізичної культури в контексті професійної мобільності (історичний аспект) : навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 168 с.

8. **Денисенко Н. Г.** Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: методологічний аспект. Серія 2. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури в контексті професійної мобільності (методологічний аспект) : навч.-метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 172 с.

9. Бляшевська А. В., Найт Н. Ф., **Денисенко Н. Г.** Англійська мова за професійним спрямуванням (багатомовна комунікація у галузі фізичного виховання і спорту) : навч.- метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 100 с.

10. **Денисенко Н. Г.**, Стасюк Д. О. Я в рукотворному світі: Фребель педагогіка в дії : навч.- метод. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 100 с.

11. **Денисенко Н. Г.** Державна атестація з теорії і методики фізичного виховання. Типові питання і відповіді до екзаменаційних білетів для студентів педагогічних коледжів. 2-е вид. : навч.- метод. посіб. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2017. 190 с.

Статті у наукових фахових виданнях України

12. **Денисенко Н. Г.** Науково-дослідницька робота як стратегічний елемент фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури в початковій школі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків, 2010. С. 47–50.

13. **Денисенко Н. Г.** Оновлення змісту фахових навчальних дисциплін у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 29. С.143–147.

14. **Денисенко Н. Г.** Педагогічне оцінювання на основі комп'ютерного тестування готовності майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами в умовах педагогічного коледжу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2015. Вип. ЗК 2 (57). С. 381–387.

15. **Денисенко Н. Г.** Роль ресурсного підходу в системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2017. Вип. ЗК 2 (84). С. 149–152.

16. **Денисенко Н. Г.** Зміст формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури для потреб національної школи. *Молодь та ринок*. 2017. № 7. С. 83–88.

17. **Денисенко Н. Г.** Задачний підхід і його роль у системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон, 2018. Вип. 81. Т. 3. С. 254–259.

18. **Денисенко Н. Г.** Погляди на мобільність у фізичному вихованні з позиції теорії андрагогіки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ,

2018. Вип. 60. С. 256–262.

19. **Денисенко Н. Г.** Крос-функціональна мобільність як складова формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Імідж сучасного педагога*. 2018. № 1. С. 33–38.

20. **Денисенко Н. Г.** Зв'язок особистісного і діяльнісного підходів у системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 4. Т. 1. С. 111–116.

21. **Денисенко Н. Г.** Дуальна форма здобуття освіти як інструмент формування мобільних учителів фізичної культури для потреб Нової української школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2018. Вип. 3К (97)18. С. 174–178.

22. **Денисенко Н. Г.** Еволюція поняття «мобільність» упродовж ХІХ – поч. ХХ століття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 60. Т. 1. С. 224–229.

23. **Денисенко Н. Г.**, Бляшевська А. А, Гайдар Т. Ю, Найт Н. Ф. Поліфонія трактування проблеми цінностей у наукових студіях. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 2 (94). С. 71–75.

24. **Денисенко Н. Г.**, Марчук С. С. Взаємозв'язок особистісного і діяльнісного підходів як гарантія формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон, 2018. Вип. 82. Т. 1. С. 107–112.

25. **Денисенко Н. Г.**, Тарадюк Д. О. Функції тьютора як педагога в системі професійної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2019. Вип. 66. С. 55–59.

26. **Денисенко Н. Г.**, Бортнюк Т. Ю, Найт Н. Ф, Стасюк Д. О. Інноваційна педагогіка Ф. Фребеля через онлайн-сервіс «PREZI». *Іноватика у вихованні*. 2020. Вип. 11. Т. 2. С. 109–120.

27. **Денисенко Н. Г.**, Марчук С. С., Найт Н. Ф. Компетентності з мобільним змістом у матрицях національних освітніх програм підготовки учителів фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2020. Вип. 72. Т. 1. С. 157–161.

28. **Денисенко Н. Г.**, Марчук С. С., Табак Н. В, Найт Н. Ф. Компетентнісний підхід у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у Сполучених Штатах Америки. *Освітній дискурс*. 2020. № 20 (2). С. 20–31.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що належать до міжнародних наукометричних баз даних

29. Konokh O., Karabanov Y., **Denysenko N.**, Sukhenko I., Koteliukh M., Shevchenko R. Features of Training Cadets in Physical Education in Military Institutions of Higher Education. *SRP*. 2020. 11(9). P. 278–281. doi:10.31838/srp.2020.10.46. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази Scopus).

30. **Денисенко Н. Г.** Фребель – педагогіка в дії: теорія і практика. *Virtus*. 2020. November. № 47. P. 108–126. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

31. **Denysenko N. G.**, Dutchak Y. V., Viala O. M., Konovalska L. O. Ensuring the quality of preparation future teachers of physical culture in the conditions of them odernparadigmo feducation (methodo logical aspect). *The scientific heritage*. 2020. № 53. P. 37–41. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

32. **Денисенко Н. Г.** Професіографічний підхід як складова формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Virtus*. 2017. October. № 17. P. 100–105. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

33. **Денисенко Н. Г.**, Бляшевська А. В., Бортнюк Т. Ю., Бахомент С. П., Найт Н. Ф., Тарадюк Д. О. Дуальний підхід у контексті запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні. *European humanities studies: State and Society*. 2018. Issue 2. С. 180–196. (Видання проходить настрифікацію щодо внесення журналу до міжнародної наукометричної бази даних *Scopus*).

34. **Денисенко Н. Г.** Професійна мобільність як фахова якість сучасного вчителя фізичної культури. *Молодий вчений*. 2018. № 12.1 (64.1). С. 30–34. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

35. **Денисенко Н. Г.** Компетентнісний підхід у структуруванні навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» як важлива передумова для підвищення якості підготовки вчителя фізичної культури. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 296–300. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

36. **Денисенко Н. Г.**, Смірнов С. В. Компетентнісно-орієнтоване наставництво як засіб інноваційної підготовки майбутніх офіцерів запасу в умовах ВНЗ. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 413–415. (Видання внесено до міжнародної наукометричної бази *Index Copernicus*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

37. **Денисенко Н. Г.** Посилення змістового наповнення професійно орієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : матеріали VIII всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 4 квіт. 2020 р. Луцьк, 2020. С. 264–271.

38. **Денисенко Н. Г.** Забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури через Steam-освіту як оновленого середовища закладу вищої освіти. *Fundamental and applied research in them odern world* : the 3 rd International scientific and practical conference, 21–23 October 2020. BoScience Publisher, Boston, USA. 2020. P. 299–306.

39. **Denysenko N.** Physical development of the person through the prismof K. D. Ushinskyu’s pedagogy: there formation period. *Dynamics of the development of world science* : the 12th International scientific and practical conference, 5–7 August 2020. Vancouver, Canada, 2020. P. 181–185.

40. **Денисенко Н. Г.** Оновлення якості освіти як науково-теоретична проблема і предмет наукових студій. *Perspectives of world science and education : the 11th International scientific and practical conference*, 15–17 July 2020. Osaka, Japan. 2020. P. 103–115.

41. **Денисенко Н. Г.**, Марчук С. С. Сучасна модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. *Modern science: problems and innovations : the 8 th International scientific and practical conference*, 18–20 October 2020. Stockholm, Sweden. 2020. p. 172–180.

42. **Денисенко Н. Г.** Модель формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Science and education: problems, prospects and innovations : the 2nd International scientific and practical conference*, 4-6 November 2020. Kyoto, Japan. 2020. P 314–325.

43. Найт Н. Ф., **Денисенко Н. Г.**, Бортнюк Т. Ю. Physical Development of the Person through the Prism of K. D. Ushynskiy's Pedagogy: the Reformation Period. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти* : матеріали III всеукр. наук.-метод. Інтернет-конф., 26 березн. 2020 р. Луцьк, 2020. С. 152–155.

44. **Денисенко Н. Г.** Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язберезувальних технологій у старшій школі. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф., 12 груд. 2019 р. Луцьк, 2019. С. 30–32.

45. **Денисенко Н. Г.**, Бортнюк Т. Ю. Дуальна освіта як складова професійної мобільності сучасного педагога. *Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичний та психологічний аспекти* : матеріали I міжнарод. наук.-практ. конф., 11–12 квіт. 2019 р. Луцьк, 2019. С. 236–240.

46. **Денисенко Н. Г.** Крос-функціональність як складова формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : матеріали VI всеукр. наук.-практ. конф., 22 лют. 2019 р. Луцьк, 2019. С. 27–30.

47. **Денисенко Н. Г.** Нові підходи у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф., 15 лют. 2018 р. Луцьк, 2018. С. 22–24.

48. **Денисенко Н. Г.** Професійна мобільність як результат фахової успішності майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю, 31 травн.–1 червн. 2018 р. Луцьк, 2018. С. 22–29.

49. **Денисенко Н. Г.**, Тарадюк Д. О. Професійна підготовка майбутніх вихователів до впровадження тьюторської технології в інклюзивному освітньому просторі. *Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage : conference proceedings*, 21 -22 December 2018. Romania, 2018. P. 106–108.

50. **Денисенко Н. Г.** Професійна мобільність майбутніх учителів фізичної культури в процесі навчання у ВНЗ: задачний підхід. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології* : матеріали I всеукраїн. наук.-практ.

конф., 2-3 лют. 2018 р. Запоріжжя, 2018. С. 192–196.

51. **Денисенко Н. Г.**, Найт Н. Ф. The Reformation Period of K. D. Ushinskyi in the System of Professional Mobility Formation of Future Physical Education. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : матеріали V всеукр. наук.-практ. Конф, 11 груд. 2018 р. Луцьк, 2018. С. 18–20.

52. **Denysenko N. G.** Дуальна освіта як складова формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: *Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine* : international scientific and practical conference, 5-6 May 2017. Sandomierz, 2017. P. 90–94.

53. **Денисенко Н. Г.** Практичний аспект упровадження особистісно орієнтованого навчання у фізичному вихованні. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конференції., 7 груд. 2017 р. Луцьк, 2017. С. 230–233.

54. **Денисенко Н. Г.** Компетентнісний період у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Лабіринти реальності* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 30-31 жовт. 2017 р. Монреаль, 2017. С. 248–252.

55. **Денисенко Н. Г.** Методологічні підходи в системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні* : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 квіт. 2017 р. Львів, 2017. С. 63–66.

56. **Денисенко Н., Северіна Л.** Творчо-діяльнісний підхід у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Вектор пошуку в сучасному освітньому просторі* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф., 27 лют. 2017 р. Луцьк, 2017. С. 16–19.

57. **Денисенко Н. Г.** Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури крізь призму андрагогічних ідей К. Д. Ушинського. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі* : матеріали III міжнар. науково-практ. конф., 23 трав. 2017 р. Одеса, 2017. С. 575–576.

58. **Денисенко Н. Г., Тарасюк В. Й.** Концепція формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 16 травн. 2017 р. Луцьк, 2017. С. 107–109.

59. **Денисенко Н. Г.** Професійна мобільність як ресурс професійної успішності майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні проблеми формування успішної особистості в сучасному освітньому просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22–24 листоп. 2017 р. Вінниця : ВГПК, 2017. С. 170–172.

60. **Денисенко Н. Г.** Компетентнісний підхід як умова формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 13-15 вер. 2017 р. Бердянськ, 2017. С. 443–448.

61. **Денисенко Н. Г.** Сучасний погляд на нові підходи у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. *Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку* : матеріали XV міжнар. наук.-

практ. конф., 5 -7 квіт. 2017 р. Харків, 2017. С. 135–138.

62. **Денисенко Н. Г.** Критерії оцінки якості підготовки сучасного фахівця фізичного виховання. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика* : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф., 14 квіт. 2017 р. Луцьк, 2016. С. 364–367.

64. **Денисенко Н. Г.** Підготовка фахівця в умовах ВНЗ I–II рівня акредитації для діяльності в галузі рекреаційного туризму. *Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму в сучасних умовах життя* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 28–29 квіт. 2015 р. Луцьк, 2015. С. 151–153.

65. **Денисенко Н. Г.**, Гузенко О. А. Оценка готовности будущих учителей физической культуры к профессиональной деятельности. *Проблемы качества физкультурно-оздоровительной и здоровьезберегающей деятельности образовательных учреждений* : матеріали міжнарод. науч.-практ. конф., 23 апр. 2015 г. Екатеринбург, 2015. С. 289–292.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

66. **Денисенко Н. Г.**, Марчук С. С. Козацькі забави (сценарій спортивно-пізнавальної програми для студентів-третьоккурсників у ході педагогічної практики «Підготовка до роботи в літніх оздоровчих таборах»). *Зб. сценар. вих. заходів викладач. Луцького педагогічного коледжу*. Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2018. Вип. 10. С. 237–241.

67. **Денисенко Н. Г.**, Андрійчук Ю. М, Пуш О. А. Щоденник з пробної практики (для майбутніх учителів фізичної культури). Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 74 с.

68. Табак Н. В., **Денисенко Н. Г.**, Ковальчук В. В. Реалізація на практиці змістової лінії «Ігрова та змагальна діяльність» в Новій українській школі. *Методичні рекомендації*. Луцьк, 2020. 71 с.

69. **Денисенко Н. Г.** Навчальна програма з дисципліни «Професійна мобільність вчителя фізичної культури» (для підготовки майбутніх учителів фізичної культури). Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 15 с.

70. **Денисенко Н. Г.** Навчальна програма з дисципліни «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля» (вибіркова навчальна дисципліна для підготовки майбутніх учителів фізичної культури). Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 12 с.

71. **Денисенко Н. Г.** Навчальна програма з дисципліни «Теорія і практика інноваційної фізичної культури» (для підготовки майбутніх учителів фізичної культури). Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 20 с.

72. **Денисенко Н. Г.** Робочий зошит з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» в 2-х частинах для студентів стаціонару. Ч. 1 «ТМФВ та основи педагогічної майстерності», Ч. 2 «Педагогічна практика»). Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 188 с.

73. **Денисенко Н. Г.**, Гузенко О. А., Найт Н. Ф., Романчук Т. П. Щоденник педагогічної практики для студента заочної форми навчання (спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»). Луцьк : ПП Грицюк М. С., 2018. 120 с.

74. **Денисенко Н. Г.** Робочий зошит з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання для студентів заочної форми навчання» в 2-х частинах : Ч. 1 «ТМФВ та основи педагогічної майстерності», Ч. 2 «Педагогічна практика»). Луцьк : Вежа-Друк, 2018.158 с.

75. **Денисенко Н. Г.** Застосування технологій особистісно-орієнтованого навчання у процесі вивчення спецкурсу «Інноваційні методики фізичного виховання». Молода спортивна наука України. Львів. 2015. Т. 2. С. 63–67.

75. **Денисенко Н. Г.** Робочий зошит-практикум з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» (для студентів 2-го курсу). Луцьк : Вид-во ХГПА, 2018. 146 с.

76. **Денисенко Н. Г.** Тестові завдання з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» для студентів 3-го курсу (представлено на Google-формах для роботи у Classroom для дистанційної форми навчання (код доступу:<https://drive.google.com/drive/u/0/quotas>;<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/0b1musxyubqdfmi0dgdvti1nb2vzznj3v1z0bedrzuxirgjjdvhfburgnwxzru9jbl5t1k>).

77. **Денисенко Н. Г.** Навчальна програма з дисципліни «Професійна мобільність вчителя фізичної культури та тренера» (для підготовки майбутніх учителів фізичної культури). Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 15 с.

АНОТАЦІЇ

Денисенко Н. Г. Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2021.

У дисертації подано вирішення проблеми формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Вперше науково обґрунтовано теоретичні та методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Розроблено та експериментально перевірено систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, подану у вигляді багатовекторної моделі, яка складається з цільового, теоретичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного блоків.

Розроблено авторську концепцію формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Виявлено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо-професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності; створення STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти, наближеного до реального освітнього процесу в Новій українській школі; розвиток гнучких навичок (SoftSkills) майбутніх учителів

фізичної культури у процесі проведення педагогічної практики; реалізація творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури шляхом участі у науково-дослідній роботі.

Ключові слова: формування, професійна мобільність, майбутні вчителі фізичної культури, заклади вищої освіти.

Denysenko N.G. Theoretical and methodical bases of professional mobility formation of future PE teachers. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov, Kyiv, 2021.

The dissertation prevents a solution to the problem of formation of professional mobility of future Physical Education teachers.

In the dissertation for the first time the theoretical and methodical bases of formation of professional mobility of future Physical Education teachers are substantiated.

The system of professional mobility formation of future PE teachers, presented in the form of a multi-vector model of the system, which consists of target, theoretical, semantic, organizational-activity and diagnostic-effective blocks, is developed and experimentally tested.

The author's concept of the system of professional mobility formation of future PE teachers is developed. The main provisions of the author's concept are: 1. The formation of professional mobility of future PE teachers should be based on the active work of the subjects of the educational process aimed at mastering by higher education applicants the main competencies (instrumental, general, professional) based on professional productivity; ability to analyze new situations and apply professionally oriented knowledge to solve them. 2. The formation of professional mobility of future PE teachers should be based on a combination of personal mobility, academic and cross-mobilities for successful adaptation to the transformational processes taking place in the New Ukrainian School. 3. The educational process should be based on the formation of personal mobility of the future PE teacher as an individual quality of a competitive applicant of higher education, able to use modern means of Physical Education in the New Ukrainian School. 4. Updating the content of higher education of future PE teachers should be carried out by taking into account the realization of the academic mobility aimed at forming an individual educational trajectory through study in Ukraine or abroad and participation in national and international educational and health projects. 5. The organization of the educational process in a higher educational institution should be based on the formation of a higher education applicant's Soft Skills to build their own professional careers and successfully carry out the diversification by expanding the content of pedagogical activity. 6. The construction of the educational process should be based on the use of effective pedagogical methods and teaching aids, creating an informational space for independent cognitive students' activity by using cloud online services PREZI, Microsoft Visio, Power,

Edraw.Max.exe, Google, VideoScribe, e- and distance learning (Google Classroom, Zoom conferences, etc.).

The author's interpretation of the concepts “professional mobility formation of the future Physical Education teacher” and “professional mobility of future Physical Education teachers, which is formed in higher educational institutions” is given.

Professional mobility of future PE teachers, which is formed in higher education institutions, is considered as an integrated quality of higher educational students, consisting of a combination of their personal mobility, academic and cross-mobility and characterized by the ability to adapt to transformational processes in the New Ukrainian School, by the opportunity to study in higher educational institutions outside of the permanent place of study and the ability to go beyond the basic content of future pedagogical activities.

The organizational and pedagogical conditions for the formation of professional mobility of future physical education teachers are identified and theoretically substantiated: updating the content of educational components defined by the educational and professional program 014 "Secondary Education (Physical Culture)" of the first (bachelor's) level of higher education; creation of STEAM-educational professionally-oriented environment in a higher education institution, close to the real educational process in the New Ukrainian School; development of flexible skills (SoftSkills) of future physical education teachers in the process of conducting pedagogical practice; realization of creative abilities of future teachers of physical culture by participation in research work.

Key words: formation, professional mobility, future teachers of Physical Education, institutions of higher education.